

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 54.

Onsdagen den 14 april.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare herr C. Johanson i Gäre på grund av strupkatarr för närvarande är förhindrad att bevista riksdagens förhandlingar, intygas härmed på heder och samvete.

Sthlm d. 13. 4. 15.

Carl Sebardt,
Med. dr.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till jordbruksutskottet propositionen nr 108, angående tillsättning av förste lantmätartjänsten i Stockholms län; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 115, angående beredande av ersättning för skada i vissa fall åt å statens järnvägars ångfärjor tjänstgörande järnvägs-, post- och tullpersonal; och

nr 106, angående försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

§ 4.

Lagutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 20—22 bordlades åter.

§ 5.

Till avgörande förelåg först andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående skriftlig om inrättande av en statstidning m. m. i fråga om inrättande av en statstidning m. m.

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 54.

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

Uti en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 159, hade herr *Månsson* hemställt, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag i samband med ett statstryckeri och eventuellt en statens egen telegrambyrå samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Månsson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Frågan är ju fallen för i år genom det resultat, som man kommit till i första kammaren vid behandlingen av detta ärende. Men den är därför säkerligen icke fallen för all framtid, och jag skall med anledning därav be att nu få säga några ord, ehuru det ju icke är lönt att gå in i frågans detaljer, och jag skall ej heller göra det, då ju de, som äro mera intresserade av densamma, väl ha läst motionen och även följt debatten i första kammaren samt studerat de tillfälliga utskottens betänkanden.

Det som förvånat mig och flera är, att medan man här i riksdagen och icke minst i andra kammaren, bland dess ledamöter, jämt hör beskärmelser över tidningspressen och hur ocf-terrättlig den är, man dock ser andra kammarens femte tillfälliga utskott stå enigt om ett avstyrkande av motionen, medan man däremot finner, att i första kammarens tillfälliga utskott vänstern stått alldeles enig om att *tillstyrka bifall till motionen*. En sådan skillnad i hållning mellan första kammarens första och andra kammarens femte tillfälliga utskott förefaller ganska egendomlig. Man kan även icke undgå att märka, att det betänkande, som till underskrift har namnet Hugo Hammarskjöld, ställer sig mycket mer sympatiskt till frågan i allmänhet, än vad det utskottsbetänkande gör, som har en vänsterman till undertecknare och stödjdes av en vänstermajoritet.

Jag har egentligen funnit fyra invändningar, som i betänkandet framkastats mot idén om en statstidning. Av dem äro två av den art, att de genast slå ihjäl varandra. Man fruktar för att tidningen blir så tråkig, att den icke skall kunna bära sig och att den för statsverket kommer att medföra stora omkostnader. På andra sidan fruktar man däremot, att genom den stora konkurrens, som av tidningens inrättande blir en följd, kommer materiellt och därmed även andligt den förutvarande pressen att knäckas. Å ena sidan alltså farhågor för att tidningen kommer att bära sig alltför bra, å andra sidan farhågor

för, att den icke kommer att bära sig alls; vilketdera är nu riktigt? Vilket är det? Jag tror, ätt bägge farhågorna innebära överdrifter. Beträffande den första farhågan, att den skulle genom sin ekonomiska övermakt och sina ekonomiska resurser på skilda områden knäcka den övriga pressen, så är detta nog icke riktigt, men vad som är visst är, att den skulle säkerligen, om den komme till stånd och sköttes väl, tvinga den övriga pressen att bliva avsevärt gedignare för att kunna hålla ut i konkurrensen. Man kan väl ändå icke i längden enbart med talet om att staten icke får ingripa och konkurrera på olika områden med de enskilda medborgarna, tolerera, att t. ex. en vara, vare sig mjöl, skodon, läder eller tidningar försämras hur mycket som helst. När man kommit till en viss gräns, måste nog staten, efter min mening, i varje fall ingripa och upprätta mönsterfabriker, skötta rationellt och hederligt och om vilka människor veta, att när de gå dit, erhålla de hederligt tillverkade skor, läder, mjöl och tidningar eller vad det än må vara fråga om. Därav kan man icke befara, att de övriga skola föranlåtas att sköta sina affärer ännu sämre och ohederligare. Nej, tvärtom kan man väl antaga, att de komma att taga lärdomar av de mönsterinrättningar staten upprättar och söka konkurrera med dem.

Här har vidare en invändning framställts, som är ganska egendomlig för att komma ifrån ett utskott, där vänstern har majoritet. Det är nämligen den invändningen, att det kan väl icke stort intressera svenska medborgare, vad som sker i utlandet och hur det är där. Jag har för min del en rakt motsatt uppfattning. Det talas så ofta om, att svenskarna äro så oföretagsamma — när man i dessa tider ser, att det sticker fram en viss företagsamhet, är denna vanligen av den art, att man bäst bör gömma den för utlandets ögon, men för övrigt klagas det jämt över brist på företagsamhet — och det är nog inte så oberättigat. Det kan ändå icke undgå att förvåna — herr talman, jag ber om ursäkt, att jag måhända gör en parentes — att ett land som t. ex. Danmark, vilket icke har stort mer än en tredjedel så många invånare som Sverige, dock förmår strö sina medborgare runt om i den civiliserade världen; vart man kommer i Europa och vart man kommer på andra ställen, skall man finna affärer ledda av danskar och se danskar där intaga en framstående ställning; och varför är det så? Jo, dels därför att deras press, om än icke nu, dock en gång har varit skött, efter min mening, på ett bättre sätt än vår, dels även därför att man i Danmark i stor utsträckning intresserar sig för utländska, särskilt grannarnas förhållanden, och slutligen framför allt är ju den danske arbetarens anseende för språkkunskap och beresthet befast och erkänt.

Klart är, att om vi läsa en tidning, där blott på måfå kommer in såsom fyllnadsgods en översättning ur en utländsk tidning rörande t. ex. ett stort lån i världen eller något sådant,

*Om inrättande
av en statstidning
m. m.
(Forts.)*

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

så blir det stor skillnad på den upplysning om utländska förhållanden, som en tidningsläsare erhåller av våra tidningar här hemma, än om man sticker i händerna på honom en svensk Times eller en svensk Frankfurter Zeitung. Jag har själv börjat som oskolad arbetare utan att ha någon nämnvärd kunskap i några utrikespolitiska ämnen — ja, jag har gunås icke så mycket nu heller. Jag började läsa Frankfurter Zeitung i dess glansdagar, och jag vet, vad den tidningen varit för mig, när det gällt att få en aning rörande förhållanden i världen. Det är skillnad, när en medborgare får i sina händer en tidning, där av en ren händelse finnes instucken en notis rörande ekonomiska eller andra förhållanden, eller när i tidningen kontinuerligt, vecka efter vecka, månad efter månad, på ungefär samma bestämda plats förekomma ingående ekonomiska och andra uppgifter om Argentina, Belgien, Tyskland, Frankrike, Ryssland, Italien och förhållandena runt omkring på skilda håll i världen. Såsom vi veta utger en del av de stora tidningarna, och framför allt är detta fallet med Times, varje år en finansbilaga. Jag kan där t. ex. på ett utrymme, som ungefär motsvarar två à tre spalter i en svensk tidning finna en översikt över det och det europeiska landets ekonomiska och finansiella förhållanden under det gångna året; man kan gömma numret och jämföra uppgifterna med vad som meddelats under närmast föregående år, och givet är, att man därigenom erhåller en mycket klarare blick över världen, än vad man kan få genom en händelsevis såsom fyllnadsgods instucken notis om de ekonomiska förhållandena därute.

Det är vidare en sak, som våra tidningar sakna, och det är ordnade register, sådana som man finner hos en del utländska tidningar. Framför allt har Frankfurter Zeitung utmärkt sig för dylika register; med denna tidning följer varje kvartal ett ordentligt sådant, vari allting, även de minsta annonser och de minsta notiser äro systematiskt registrerade, så att jag lätt kan i en årgång finna en detaljerad världshistoria på alla kulturlivets områden. Man kan binda tidningen med dess register, såsom jag för min del gjort, och man kan sedan gå tillbaka och se vad som hänt det ena året efter det andra. På det sättet får man en rent ovärderlig uppslagskälla, ett ovärderligt detaljerat historieverk, när man vill studera de årtiondens historia, som ligga närmast bakom oss. Något sådant förekommer aldrig i de svenska tidningarna, emedan hela deras uppställning, hela deras redigering och hela deras teknik går ut på, icke att meddela upplysningar i fråga om de skilda områdena av kulturlivet, utan att havsa iväg ett nummer, som innehåller, förutom en ledare i någon dagens fråga, teaterrecensioner, telegram och notiser och så litet om vad som helst. Men det spelar en betydande roll för den svenske medborgaren att få en överblick av förhållandena i världen; han kan därigenom få en sporre till att genom facktidskrifter och genom specialarbeten ta en noggrannare känne-

dom om det land eller det ämne, som han närmare intresserar sig för, och den unge man, som i barndomen och ungdomen läst en sådan tidning, som är väl redigerad, kan sedan lättare komma fram i världen, när han en gång kommer ut och skall reda sig på egen hand.

*Om invrättande
av en statsråds-
ning m. m.
(Forts.)*

En annan invändning, som här gjorts och som likaledes är ganska ohållbar, såsom det synes mig, är den, att tidningens redaktör, vilken ju skulle väljas av riksdagen, icke kunde bliva opartisk, och man förnekar till och med, att en tidning kan vara opartisk i dagsfrågorna. Den som har läst den tysk-ryska pressen, som får lära sig att mycket väl hålla tungan mitt i munnen, vet nog, att dylika tidningar, såsom t. ex. fallet är med Petrograder Zeitung, under normala förhållanden kunna vara synnerligen lärorika och värdefulla, men ändå fullkomligt opartiska.

Beträffande en tidning, som skulle utgivas av staten, hade jag nu närmast tänkt mig en utvidgning av Posttidningen dels i en stor upplaga, som även skulle innehålla leveransannonserna och som skulle vara dyrare, dels i mindre upplagor för varje län eller eventuellt för flera län tillsammans, och en sådan tidning synes mig kunna lika väl referera händelserna opartiskt, som den av riksdagen valde justitieombudsmannen kan varje år framlägga en årsberättelse, som väl allesammans av eder, mina herrar, och även alla tidningar anse vara rätt opartisk. Det synes mig tvärtom, som om det låge en viss garanti för opartiskhet i att tidningens redaktör valdes av en korporation, bestående av ett visst antal medlemmar från första och andra kammaren. Man skulle måhända kunna anse, att därest t. ex. Kungl. Maj:t finge utse tidningens redaktör, man därigenom erhöle en större garanti för tidningens opartiskhet. Men detta tror jag nu för min del icke på. Till redaktör utses en man, som är böjd för en viss politisk riktning, och denne har tidningen några år, men sedan dör; efter honom kan såsom redaktör sedan utses måhända en, som lyser en helt annan politisk uppfattning, och då kunde partiskhet kanske ej undvikas. Men det är nu en annan och alldeles särskild sak att observera beträffande en dylik valmanskår, som utgöres av ett antal medlemmar från vardera av första och andra kammaren. De av herrarna, som varit med om att välja justitieombudsman, veta ju, hur oerhört litet denna valmanskårs sammansättning påverkas av nyvalen till den ena eller andra kammaren; personerna kunna skifta, men tendensen skiftar i genomsnitt sett synnerligen sakta och litet.

I min motion har jag påpekat, att tidningarna, d. v. s. de stora tidningarna, som nu behärska tidningsmarknaden, egentligen blott äro redskap i händerna på ett fåtal, som utsuger folkets stora massa och som söker förvilla folkets, den stora massans begrepp för att få tillfälle att ytterligare utsuga. Kampen mellan de privilegierade och folket är ju gammal och sig lik och kommer väl att så förbliva ännu en lång tid hädan-

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

efter, men *redskapen växla*, och beträffande den stora bolagspress, som jag i min motion angripit, anser jag, att den såsom handgängen tjänare åt det lilla utplundrande fåtalet nu spelar samma roll, som t. ex. prästerna gjort ibland under gångna tider. Liksom dessa föreger sig bolagspressen att vilja vara herde för folket och vårda det, och liksom prästerna på sin tid är nu bolagspressen sådan, att tack vare dess tidningar detta fåtal kan ytterligare vinna åt sig fördelar, förmögenhet och maktställning. Samhället, ett verkligen ordnat samhälle, ett hederligt arbetets samhälle och ett den goda viljans samhälle har i dessa tidningar pålitliga och säkra fiender, som aldrig skifta; fåtalet, som vill oordning för att därunder i det grumliga vattnet fiska fördelar, har i dem däremot sina pålitliga vänner.

Vi behöva blott se på denna bolagspress och hur den behandlar förekommande frågor! Folket visar t. ex., att det icke vill tolerera ett system, som går ut på, att man förvandlar stora mängder födoämnen till gift, vilket är till ett fåtals fördel, men massans nackdel; när detta gift utportioneras och säljes och folket reser en kamp emot rusdryckstrafiken, hur väljer då bolagspressen, väljer den vad som är till samhällets, till folkets fördel? Nej, den väljer konsekvent vad som är till fåtalets, ordningsmännens, utplundrarnas fördel. Man har här i Stockholm nu den frågan på dagordningen, om folket skall självt genom sina valda ombud och av dessa utsedda tjänstemän ha hand om kommunikationerna, och hur ställer sig bolagspressen till denna fråga? Jo, den håller konsekvent mot folket, men för det fåtal, som genom den nuvarande ordningen inhöstar oskäligen fördelar. Och om man här i riksdagen eller något dess utskott söker att finna något medel att stävja de hajar, som ligga och jobba med aktier och papper och ofta frånlocka enfaldiga människor större delen av vad de besitta och som för dem är rätt nödvändigt för att trygga existensen på alderdomen, hur uppträder då bolagspressen och huru väljer den i ett sådant fall? Jo, den tar parti för fåtalsväldet, för oordningsmakarna, för dessa, som spekulera i människors enfald till skada för både dem och ett sunt och ordnat samhälle. Här kommer t. ex. en dag en och funderar ut ett nytt läkemedel, ett voltakors eller något annat, som påstås komma stora under och ting åstad; det annonseras i tidningarna om detta nya läkemedel, men saken är av den tvetydiga beskaffenhet, att staten vill ingripa för att skydda sina medborgare från att på detta sätt bliva narrade och plockade. Vilken ståndpunkt väljer då bolagspressen i ett sådant fall? Tar den parti för de arma, oskyldiga och okunniga offren? Nej, det må man ej tänka. — De arma, oskyldiga offren ha ju ingenting annat att ge än prenumerationspenningarna. Den affärsmoral, vilken vi nu under de hårda tider, som alla land i Europa genomleva, se blomstra här hos oss, till den har fröet såtts av denna

anarkiskt verkande bolagspress, och för var dag som går och för varje år blir det allt värre och värre. Så kommer denna moral att skjuta upp allt giftigare blommor, och en dag om icke så många år skall denna kammare, som nu avslår denna motion, finna sig föranlåten att på fullt allvar taga upp frågan om att ordna ett statens tidningsorgan, där medborgarne veta, att om de gå dit för att inhämta upplysningar om vad som händer i världen, så få de veta icke några privata mäns dravel och funderingar utan klara fakta, och sedan få de döma om dem i ro och fred för oobedda tolkningar.

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

Det är icke tvivel om att det skulle bli lönande, detta företag. När vi tänka oss vad som förtjänas av bara ett par större tidningar, kunna vi vara på det klara med, att både på denna tidning och på det med den förbundna statstryckeriet skulle staten inhösta avsevärda inkomster. Och icke några som helst, på något sätt berättigade intressen skulle lida av denna anordning, ty man kan väl icke anse det för ett berättigat intresse, att jag t. ex. pockar på att *utan konkurrens* från statens sida själv få utgiva en tidning. Kan statskassan erhålla inkomst genom att samhället självt utger en tidning och kan folket därigenom skyddas från narrerier på skilda områden, så att det kan få bättre upplysningar än nu, så är det ett fullt berättigat intresse för det allmänna att giva ut en sådan.

Herr talman, jag skall icke gå vidare i några detaljer. Jag skall bara be att med dessa ord få yrka bifall till min motion, och jag skall be kammaren om överseende med att jag, med hänsyn till att frågan nu för första gången på länge är uppe, kommer att begära votering för att se, hurudan ställningen till förslaget kan vara.

Vidare anförde

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall tillåta mig att yttra några ord i denna fråga, väsentligen dock ur andra synpunkter, än den föregående ärade talaren anlade på densamma.

För mig har det framstått såsom av en rätt avsevärd betydelse att få upp till diskussion frågan om upprättande av en statstidning och ett statstryckeri — knappast dock ur synpunkten att förbättra pressen. I detta fall är jag mycket skeptisk; jag tror, att av yttre åtgärder i detta avseende föga är att hoppas; jag tror, att ett folk i stort sett har den press det förtjänar och att så är fallet också i vårt land. Att uppträda mot pressen eller som en kritiker av den, det blir allt för lätt ett högmålsbrott mot hans majestät pressen eller — hennes majestät pressen, vilket man vill säga. För tidningspressens reformering tror jag för min del således icke, att motionärens varmhjärtade uppslag har någon synnerlig betydelse, även om motionärens förslag i sin helhet kunde genomföras, något som jag emellertid måste sätta ett stort frågetecken vid. Många av de synpunkter, som han framhållit, kunna tilläventyrs vara förtjänta av att tagas i be-

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

äkta, och också bli beaktade om, som jag hoppas, staten kommer att själv övertaga nuvarande Post- och Inrikes tidningar. Ty just frågan om ett övertagande och en omläggning av Post- och Inrikes tidningar, är enligt min mening det viktigaste i motionen och det är en vida möjligare sak än motionärens stora pressreform.

Posttidningens nuvarande ställning måste betecknas såsom ganska olämplig. Det är en tidning, som har ett visst monopol på all legal annonsering, men vars avkastning går till ett enskilt samfund, som sålunda kan i detta avseende i viss mån beskatta enskilda, kommuner och staten. Posttidningen uppfyller icke heller de krav, som måste ställas på en tidning för legala tillkännagivanden; spridningen är för liten, och alla åtgärder, som vidtagits i syfte att öka spridningen, ha i själva verket icke lett till något tillfredsställande resultat. Hela den legala annonseringen hos oss är både dålig och dyr. De viktigaste reformerna till åstadkommande av besparingar med avseende å den legala annonseringen äro dock icke möjliga, så länge som de nuvarande förhållandena med avseende å Posttidningen bestå. Det är enligt min mening praktiskt taget detta område, som det är det viktigaste att inrikta sig på, ty nu slösas det med medel med avseende å den legala annonseringen, och effekten blir ändock alldeles för liten. Den avgift, som nu upptages för kungörelser enligt en mängd lagar och författningar, är, om man ser på förhållanden närmare, ofta otillräcklig. Det är så, att staten får årligen tillskjuta åtskilliga belopp härför. Hittills har man kommit fram och begärt anslag till fyllande av vissa uppkomna brister i de för firma- och bolagsanmälningar föreskrivna registreringsavgifter. Men det är också på andra områden, som staten får träda emellan, om det också ej syns i statsregleringarna. Detta kan icke i längden fortgå såsom hittills, utan måste avgifterna för hela den legala annonseringen höjas på vissa områden kanske rätt avsevärt.

Andra kammaren har under årtionden strävat efter att få frågan rörande Posttidningen ordnad, men ännu stå vi på ungefär samma punkt, som i början av dessa strävanden. Det är icke blott frågan om utdelningen av tidningen till kommunerna och frågan om på vad sätt Posttidningen skulle kunna av staten övertagas, utan det är frågan om den legala annonseringen i sin helhet, som därvid kommer upp och som erfordrar en förnuftig lösning. Där råder nu oreda i åtskilliga avseenden; förhållandena äro otillfredsställande och annonseringen är dyr för staten, för kommunerna och för de enskilda.

Jag skall icke inlåta mig på frågan, hur man skall reglera utgivandet av Posttidningen, efter det att staten övertagit den och sedan den legala annonseringen lagts på ekonomisk och eljest lämplig bog. Jag föreställer mig, att åtskilliga funderingar som motionären haft, äro orealiserbara, men jag tror å andra sidan, att en del av vad han sagt har den inneboende kraft att det kommer att drivas fram av sig självt, när staten får fullt fria händer med avseende å Posttidningsfrågans ordnande.

Frågan om ett statstryckeri få vi tillfälle att diskutera vid ett annat tillfälle, då herr Ingvarsons motion föreligger. Jag skall

emellertid be att få yttra ett par ord även därom, då i den nu föreliggande motionen jämväl den frågan tagits upp. Jag tror för min del icke på ett statstryckeri, som kan fylla *hela* statsverkets behov av tryck. Det tryckeriet bleve säkerligen ohanterligt, och tryckningen alltför dyr. Jag tror, att för riksdagstrycket — statsverkspropositionen, motioner, utlåtanden, diskussionsprotokoll o. s. v. — är den nuvarande anordningen, så att tryckningen delas på olika civiltryckerier den mest lämpliga. Därigenom vinner man nog i allmänhet snabbare tryckning och billigare kostnader. Annorlunda förhåller det sig med kommittébetänkanden och ämbetsverkens statistiska berättelser och redogörelser och en del annat. De torde lämpligen kunna tryckas på ett statstryckeri. Men framför allt är det ett område, där frågan om ett statstryckeri kräver en mera ingående utredning, än hittills förekommit, nämligen med avseende på den ofantliga mängd av blanketter och formulärtryck m. m. dylikt från statens alla verk och myndigheter, som nu ger de enskilda tryckerierna en betydande avance och kostar staten stora belopp, icke minst i följd av, att detta tryck är spritt på olika tryckerier runt hela landet. Det finnes ju specialtryckerier på detta område, som ha varit mycket goda och bärande företag. Om vi tänka på järnvägen och posten, så böra deras många blanketter, biljetter, frimärken o. s. v. kunna med fördel tryckas på ett statstryckeri. Där bör vidare kunna tryckas telefonkataloger, telegramblanketter, kyrkoboksblanketter, taxeringslängder och deklARATIONER av alla slag, pensionsstyrelsens mängd av formulär, räkenskapsböcker, kort och cirkulär o. s. v. Det borde vara klart, att man genom en centralisering av allt detta tryck i ett statstryckeri och genom att därmed också vinna enhetlighet i formulär o. s. v. skulle kunna göra avsevärda besparingar och vinna ej ringa fördelar i övrigt. Jag föreställer mig, att dessa synpunkter komma att närmare beröras, när frågan om statstryckeriet snart kommer upp till mera ingående behandling.

Jag tror icke heller, att i fråga om inrättande av en statens telegrambyrå, såsom motionären förordat, sista ordet är sagt. Att förhållandena å detta område icke äro utan anmärkning, torde en var väl känna till. Jag har emellertid icke tillräcklig erfarenhet av maskineriet härutinnan för att kunna närmare ingå på denna fråga.

Jag kommer, herr talman, icke att framställa något yrkande. Delvis återkommer motionärens yrkanden, när frågan om statstryckeriet inom kort kommer till behandling i kammaren, och delvis föreställer jag mig, att motionären icke skall låta sig avskräckas av det avslag, hans motion i dag torde få, utan en annan gång komma upp med frågan om Posttidningens och den legala annonseringens ordnande. Nu har en varmhjärtad motionärs alltför vittfammande motion givit utskottet anledning att ställa sig avvisande mot alla de av honom framförda tankarna, men jag tror, att när frågan nu faller, så faller den framåt. Jag antager således, att frågan åter snart kommer upp och att man då skall kunna taga fasta på åtskilliga nya och flera synpunkter än som nu föreligga eller kunnat framföras.

*Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)*

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Löwegren: Herr talman, mina herrar! Som just den siste ärade talaren framhöll, omhandlar denna motion flera skilda saker. Den behandlar icke bara frågan om inrättande av en statstidning utan även frågan om ett statstryckeri och en statens telegrambyrå. Däremot handlar den påfallande litet om den sak, varom den siste ärade talaren yttrade sig, nämligen en omläggning av Post- och Inrikes tidningar, och i sin slutkläm berör motionen denna sak icke med ett enda ord. Utskottet har därför ansett det litet svårt att komma med ett förslag i den riktningen, även om det tyckes hava varit en ganska enstämmig önskan inom utskottet att få fram ett sätt, varpå den legala annonseringen bättre skulle kunna ordnas än nu är fallet.

Vad frågan om ett statstryckeri beträffar, kommer den att behandlas i annat sammanhang, nämligen med anledning av herr Ingvarsons motion. Jag behöver därför icke nu gå in på den punkten, och eftersom frågan om en statens telegrambyrå endast utgör ett slags bihang till motionen, tror jag, att man vid denna debatt kan lämna den frågan ur räkningen.

I stället gäller frågan om en statstidning, och motionären har därvidlag framkommit dels med en kritik, och en ganska summarisk sådan, av den svenska pressen av olika riktningar, dels med reformförslag, varigenom han tror, att han skulle kunna ändra de missförhållanden, som till äventyrs finnas.

Om jag då i första hand ser litet närmare på kritiken, är det alldeles självklart, att pressen behöver taga kritik. Det är jag såsom pressman själv livligt övertygad om. Vi behöva litet var emellanåt tagas i kalufsen för att lära oss att sköta oss bättre, men det får ske med lämpor och icke under sådana oändliga överdrifter, som här skett. Det är naturligen ett kärkommet tillfälle för den stora allmänheten att en gång riktigt lugga pressen, den press, som ju dag ut och dag in säger elakheter om mänskligheten. Men nog förvånar det mig, att det sker här i riksdagen av herr Månsson, som själv är journalist och kan använda tidningspressen huru mycket som helst för att säga vad som ligger honom om hjärtat.

Om vi granska kritiken och vad som i övrigt framkommit i motionen, tror jag, att vi skola finna, att denna kritik i många stycken är mycket orättfärdig. Där är nog mycket, som är sant, men jag tror icke, att man får sätta den svenska pressen så lågt, som motionären gör, ty det måste väl ändå medgivas, att vår svenska press hållit sig märkvärdigt fri från en mängd av de oarter, som finnas i många utländska pressorgan. Sensationslystnaden spelar en betydligt mindre roll inom den svenska pressen, än den gör i en mängd utländska tidningar, varför jag tror, att herr Månssons medmotionär i första kammaren icke har rätt då han påpekar, att den svenska pressen i hög grad förfallit åt sensationslystnad. Pressen försöker nog tvärtom, så långt den kan, komma bort ifrån sensationsföreteelserna, och om detta erbjuder svårigheter, så ligger felet hos den stora läsande allmänheten, som pressar och pressar på för att icke allt av sensation skall försvinna ur spalterna. Om man bortser från en-

staka pressorgan, som knappast har rätt att bära detta namn, har den svenska pressen i stort sett varit en motståndare till sensationslystnaden, och då bör man icke komma fram med sådana beskyllningar, som här framkommit från motionärernas sida.

*Om inrättande
av en statstidning m. m.
(Forts.)*

Den svenska pressen är i stor grad en bolagspress, icke endast inom det ena utan även inom det andra partiet. Jag vill icke förneka, att bolagsformen kan ha sina obehagliga följder, men vi få icke göra oss blinda för att vi i vårt land ännu icke fått fram *den* trustpress, som nog är den allra farligaste formen på detta område och som kan leda till att i en och samma tidningstrust den ena tidningen skriver i en politisk riktning och den andra i en motsatt —, allt detta för att driva upp profiten för trusten så högt som möjligt. Vi äro i Sverige befriade från denna form av press, och vi kunna nog vara ganska tillfredsställda med förhållandena, sådana de äro. I stället för att göra pressen uniform genom en statstidnings upprättande, gäller det, att varje parti så mycket som möjligt arbetar på att få sin press stark och duktig. Det är denna inbördes tävlan, mellan olika pressorgan, som befordrar en sund utveckling, men icke en åtgärd, som dödar de olika partiriktningarna.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga ifrån, att om det framkommit en del uttalanden i stor myckenhet om oegentligheter och osanningar i pressen, så beror dessa osanningar i många fall icke på pressen utan framför allt på det arbetssätt, under vilket journalisterna prestera sitt arbete. Det är oändligt svårt för journalisten att på några korta timmar sätta sig in i och avgiva ett färdigt omdöme om stora och viktiga problem. Det är ett så nervöst arbetssätt, att jag tror, att man får överse med mycket på grund därav. Därtill kommer den omständigheten, att osanna rykten, osanna påstående florerar i så hög grad bland den stora allmänheten, att om några av dessa komma in i pressen, får den stora allmänheten icke förvåna sig däröver och göra korstecken och be Gud bevara sig för denna press, ty det är allmänheten, som är orsaken till att dessa opålitliga saker komma in i pressens spalter. Innan man börjar kritisera pressen, bör man därför något litet tänka på, huru svårt den har att arbeta, men det är ju så, att pressen eller »hennes majestät pressen», som den siste talaren sade, behandlades av allmänheten som en fetisch, som man än ger stryk, än faller ned och blint tillbeder — ty man tillber den i alla fall, än om man söker, så fort man kan, att komma den till livs.

Vad förslaget att införa en statstidning beträffar, skulle flera av de olägenheter, som framdragits i motionärens kritik, icke i någon mån avhjälpas genom införande av en sådan statstidning. Det bleve tvärtom mycket svårt att ordna en dylik statstidning så att den finge en avsevärd betydelse för vårt land.

I de stora länderna, där pressen skrives på tyska eller engelska eller något annat världsspråk, och där man har läsare över hela världen, såsom t. ex. förhållandet är med Times, som innehåller så oändligt mycket av uppgifter, är det självklart, att man kan behandla många saker, som vi, även om vi hade en statstidning, icke skulle

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

ha råd till att behandla i en svensk Times. Därför böra vi tänka på att, även om vi upprättade en svensk statstidning, så skulle vi icke ha möjlighet att behandla alla möjliga ämnen, som motionären önskar, i samma utsträckning, som detta kan ske i dessa utländska tidningar, som icke äro statstidningar, och som motionären likväl anser vara så förträffliga.

Vad jag framför allt har svårt att förstå är värdet av en tidning, som skulle vara i så hög grad *objektiv*. Motionären själv, som är en synnerligt subjektiv person, som icke kan se någon sak ur annan synpunkt än den mest personliga, huru vill han pålägga personalen i en statstidning att skriva objektivt i alla möjliga frågor? Jag påstår, att det är psykologiskt omöjligt att göra ett dylikt objektivt arbete, och jag skulle just vilja se den ärade motionären experimentera därmed. Han skulle aldrig gå i land med den saken.

Huru skulle utrikespolitiken behandlas i en sådan statstidning? Motionären menar, att det skulle gå bättre att behandla utrikespolitiken då än nu. Jag tror tvärtom, att det skulle bliva mindre lätt att behandla utrikespolitiken ty allt, som finnes i den, vore auktoriserat av den svenska staten och ginge ut som officiellt uttryck för den svenska statens mening. Nu gå däremot de utrikespolitiska uttalandena ut som tidningarnas egna åsikter, som Dagens Nyheter, Social-Demokratens, Arbetare-Bladets eller Stockholms Dagblads åsikter, men de gå icke ut som den officiella svenska statstidningens.

Huru objektiv man än söker att ställa sig i en kinkig utrikespolitisk situation, vet den ärade motionären, att man därmed aldrig tillfredsställer de olika parterna. Se på det nu pågående kriget! Man kan skriva så försiktigt, som Brandes skrev till Clemenceau om Danmark och Brandes' uppfattning om kriget, men huru man än skriver, kommer man alltid i klistret, ty de främmande stridande parterna nöja sig ej med en objektiv neutralitet, utan fordra bestämt positionstagande. Huru mycket man än söker att hålla sig neutral, misstänker jag, att de olika parterna skulle kunna misstyda detta precis på samma sätt som Clemenceau misstydde Brandes.

Betrakta vi åter inrikespolitiken, är det från början självklart, att vad vi behöva i inrikespolitiken är just subjektiva uttalanden, partiuttalanden, som agitatoriskt kunna samla folk av olika riktningar, men icke blanka objektiva uttalanden, som egentligen icke säga mer än statistiska sammandrag och redogörelser från ämbetsverken och dylikt, vilket sannerligen är av den tråkiga beskaffenhet, att det icke intresserar eller blir läst i någon högre grad av den större allmänheten. Jag tror därför, att det även beträffande inrikespolitiken är omöjligt att få något värdefullt, om en statstidning inrättades, utan vi få nog lov, som motionären i första kammaren har uttalat, ha kvar partipressen. Vi finge således endast laborera med ännu en tidning, och vad värde den komme att ha, därom kan man tvista. — Jag tror, att den skulle komma att bli värdelös.

Nu säger den ärade motionären, att utskottet slår sig på fingrarne, därför att utskottet påstår, att å ena sidan en sådan tidning skulle bli så tråkig, att den icke skulle bli läst, men å andra sidan

skulle ruinera de andra tidningarna. Det är dock icke någon motsägelse, ty den tidningen kan bliva på annonsområdet ett så mäktigt organ, att den drager till sig en stor del av de annonsintäkter, som äro nödvändiga för att de andra tidningarna kunna existera och därigenom bryta den ekonomiska ryggraden lika mycket på det ena partiets press som på det andra partiets. Men samtidigt kan det hända, att den tidningen är så tråkig, att den icke får några väsentliga prenumerationsinkomster att bygga på, och vidare att det blir en oändligt dyr redaktionspersonal; under sådana omständigheter kan det tänkas, att den samtidigt ruinerar de övriga tidningarna och likväl icke kommer att få tillräckliga inkomster. Den motsägelse, som sålunda framkonstruerats av motionären ur utskottets betänkande, tror jag låter förklara sig.

Såsom en sammanfattning av min åskådning skulle jag vilja uttala, att om vi upprätta en dylik statstidning, kommer den aldrig någonsin att utvecklas utefter de linjer, som motionären tänkt sig, utan antingen utvecklar den sig till en stor annonstidning, vilken över huvud har mycket litet intressant innehåll, kanske bara notis-innehåll, — som den sydsvenska tidning, om vilken medmotionären i första kammaren talat — jag tror, att en sådan utvecklingslinje ligger ganska nära —, eller om statstidningen icke råkar in på den linjen, blir det en tidning, som tar parti för den riktning, som för tillfället har majoritet i riksdagen. Den blir ett regeringsorgan ungefär sådant, som Wallenberg föreslog i olika motioner på 1860-talet. Men jag undrar, om det kan vara tjänligt att få fram en sådan tidning, som endast gillar den sittande regeringens önskningsar. Vi komma då långt från den uppfostrande betydelse, som herr Månsson ville ha hos en sådan tidning.

Man kan i många fall reformera och förbättra den nuvarande pressen, och jag tror, att den själv är livligt besjälad av en önskan att bortarbota sina fel. Gå vi den vägen, och lägga vi allmänheten på hjärtat att icke blint tro på allt som står i pressen, att icke läsa tidningarna, som man läser bibeln, då skulle mycket vara vunnet, och vi skulle då icke ha så mycket kvar av de olägenheter, som anföras såsom motiv för en statstidning.

På grund av dessa skäl yrkar jag, herr talman, avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson i Brånsta: Herr talman! Att öva tidningskritik anses ju vara en mycket lätt sak. Någon har sagt, att det finnes personer, som kunna kritisera ned en hel tidning, fastän de själva icke kunna skriva en enda rad. När det kan vara så lätt för en lekman, är det givet, att det skall bli någonting utav, då en person, som själv är tidningsman, ger sig till att öva tidningskritik.

Utskottet har betecknat den av herr Månsson förebragta kritiken såsom synnerligen omild; men när utskottet säger detta, tror jag icke, att utskottet menar, att den kan anses omild, ifall man tager hänsyn till herr Månssons vanliga sätt att uttrycka

Om inrättande
av en statstidning
m. m.
(Forts.)

*Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)*

sig. Ty gör man det, tror jag, att man får beteckna den som synnerligen försynt för att icke säga undfallande. När t. ex. herr Månsson talar om, hur pressen tager mutor, ger han detta omnämnande formen av ett rykte, knappast av något bestämt påstående. Det heter: »Det berättas ju om vissa tidningsföretag, att de vid förfäktandet om t. ex. en järnvägslinje bör genomlöpa den eller den trakten, icke gärna göra detta utan erkänsla.» Ja, hur milt låter icke detta jämfört med de pressuttalanden herr Månsson tidigare haft i denna sak. I Arbetarebladet för den 12 augusti 1914 yttrade sig herr Månsson om pressens mutbarhet och skrev bland annat: »Kommer så därtill den ännu i vårt land vitt spridda yrkesförförarepressen, som årligen öser in miljoner i mutor och skriver om allt och alla efter som mutorna strömma in. Bekant är, att den varit den ivrigaste i försvaret-främst-partiets agitation, bekant är också, att denna moderna sköka inte lämnar bort sin gunst gratis. I hundratusentals av de mest efterblivna hemmen finnes det aldrig en annan tidning än en sådan, som lever på mutor, under det den skriker i himmelens sky om fosterlandet.»

Som sagt, jämfört med detta är ju den kritik, som här i motionen förebragts, synnerligen mild, men man kan ju också tänka sig, att herr Månsson vid detta tillfälle haft svårare än vanligt att »tala ur skägget», om man erinrar sig vilken medmotionär han haft i första kammaren.

Herr Månsson börjar sin kritik med att tala om, att man väntat sig av den svenska tidningspressen, att den skulle åstadkomma ett stort folkuppfostrarearbete, och att man på vissa håll hade gått så långt, att man t. o. m. väntat, att tidningspressen skulle »ärvt de plikter, som den medeltida kyrkan en gång hade gent emot folket», men av fortsättningen framgår, att den i hög grad misslyckats härutinnan. Ja, om man skall jämföra pressens och den medeltida kyrkans folkuppfostraregärning, bör man väl ej ställa saken så, att man jämför tidningspressen, sådan den är, med den medeltida kyrkan, sådan den bort vara, utan man får väl även i fråga om kyrkan hålla sig till vad den i verkligheten lyckades åstadkomma. Det lilla jag känner om den medeltida kyrkan har givit mig den uppfattningen, att det i denna kyrkas folkuppfostraregärning fanns en viss ofördragsamhet gent emot oliktankande, och om man läser denna motion och ser, hurusom samma andliga lyte går som en röd tråd genom hela motionen, så kan man knappast undanhålla den anmärkningen, att sedan herr Månsson här talat om huru tidningspressen misslyckats såsom arvtagare till den medeltida kyrkans folkuppfostraregärning, han kunde på något sätt antytt, att det naturligtvis ej ges någon regel utan undantag. Ty efter nedskrivandet av denna motion torde det icke ha varit så svårt att finna åtminstone en tidningsman, vilken visat sig vara en värdig arvtagare till den medeltida kyrkans kulturmission.

Herr Månsson fortsätter och talar om tidningspressens san-

ningslöshet, hur den har »blivit andligt allt tunnare och hållningslösare, ja, ofta ogenerat sanningslös». Ja, icke kan man förneka, att det verkligen finnes tidningar, om vilka man kan fälla det omdömet. När till och med en så genomhederlig person som jag icke undgår att bli beljugen i tidningarna, är det väl vittnesbörd nog om att verkligt dåliga tidningar finnes.

Herr Månsson framhåller i motionen, att urartningen är störst hos de tidningar, vilka försöka »samla en bred publik», d. v. s. de stora demokratiska tidningarna, och jag har ingen anledning att bestrida detta påstående. Men detta är *en sak*. *En annan sak* är, om verkligen riksdagen skulle utöva ett så förädlande inflytande, att bara en tidning redigerades efter riksdagens pekpinne, denna tidning genast skulle höja sig över den allmänna tidningsnivån. För att belysa den saken kunde det ju vara av mycket stort intresse att undersöka, huruvida de tidningar, vilka redigeras av riksdagsmän eller i vilka riksdagsmän medverka, äro mer sanningskära, mer vederhäftiga än andra tidningar, men detta skulle säkerligen bli ett mycket långt kapitel, och för övrigt om man vid behandlingen av denna motion skulle företaga en sådan prövning, kunde man väl knappast underlåta att något beröra även herr Månssons journalistik. Men uppriktigt sagt tycker jag, att herr Månsson har haft så många fula och kanhända även ovederhäftiga yttranden här i riksdagen, att man icke bör onödigtvis taga till riksdagsprotokollet även det fulaste och ovederhäftigaste, som herr Månsson skrivit i tidningarna.

Om jag sålunda alldeles förbigår, huruvida herr Månsson som *tidningsman* är mer eller mindre vederhäftig än sina kolleger, kan jag i detta sammanhang icke underlåta att påpeka, att herr Månsson, även då han skriver motioner, synes i fråga om sanningskärlek vilja agera tidningsman. Jag syftar därvid icke alls på motionärens omdöme om tidningspressen eller något sådant som kan vara ett uttryck för motionärens egen subjektiva uppfattning, utan vad jag fäster mig vid är, att även då herr Månsson kommer med uppgifter, vilka utges som historiska fakta, man synes kunna sätta ifråga deras vederhäftighet. Det heter i slutet av motionen på tal om Posttidningens privilegium: »Enligt Gustav III:s cirkulär av den 22 december 1791, vilket än i dag är gällande, skola *inga* kungörelser hava laglig verkan, så framt de ej varit införda i Post- och inrikes tidningar.» Ja, var det riktigt så, att *inga* kungörelser hade laglig verkan, om de icke voro annonserade i Post- och inrikes tidningar? Var det icke på det sättet, att det fanns en hel del kungörelser, som på grund av andra författningar voro frikallade från denna skyldighet och på vilka sålunda detta kungl. cirkulär icke ägde tillämpning; och är det icke så än i dag? Eller vill herr Månsson påstå, att t. ex. en kommunalstämma icke skulle vara lagligen kungjord, om den icke varit annonserad i Post- och inrikes tidningar, för att nu bara anföra ett enda exempel?

Om invrättande
av en statstidning
m. m.
(Forts.)

Om inrättande
av en statstidning
m. m.
(Forts.)

Herr Månsson har i motiveringen mest framhållit, hur statstidningen skulle komma att moraliskt höja sig över pressen, och fäster sig särskilt vid denna sak, men när han kommer till klämman, framhåller han företrädesvis de ekonomiska synpunkterna, utredningen skulle avse, »i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag». Ja, på tal om detta kan det ju vara av visst intresse att taga del av, huruvida staten haft så stor fördel av inrättandet av en statstidning och ett statstryckeri. Vi ha ju redan någon erfarenhet om den saken. År 1835 förändrades Posttidningen till statstidning och överläts åt kanslirådet P. A. Wallmark, varvid titeln å tidningen, vilken blev ett särskilt regeringsorgan, ändrades till Sveriges statstidning eller Post- och inrikes tidningar. Om denna statstidning heter det, att »statstidningen, åt vilken ett särskilt statstryckeri 1835 uppsattes på statens bekostnad, åsamkade emellertid statsverket stor årlig förlust, varför kontraktet i slutet av 1838 uppsades av hovkanslersämbetet. Sedan underhandlingar kommit till stånd med akademien, förnyades dock kontraktet på oförändrade villkor till slutet av 1841. Det belopp å icke mindre än 52,876 riksdaler 23 skilling och ett rundstycke banko varmed statstidningens utgifter vid det sistnämnda årets utgång översköto dess inkomster blev jämlikt Kungl. Maj:ts proposition till 1844 års riksdag ur statsverkets räkenskaper avskrivet.» Det var sålunda ingen lysande affär, och då var det i alla fall fråga om en statstidning av mycket mindre dimensioner, än vad det här är fråga om.

På tal om Posttidningen har det ju framhållits önskvärdheten av att denna vore mera spridd, än vad nu är fallet, och utskottet har också uttalat sig för den saken, men jag kan icke underlåta att därvid erinra om att ute i landet synes icke någon större önskan att få denna tidning förefinnas. Ty som bekant kunna ju kommunerna numera erhålla Posttidningen gratis eller endast mot erläggande av postbefordringsavgiften. Första året, som denna bestämmelse var gällande, eller 1911, var det 988 kommuner, som använde sig av denna förmån, men nu, eller den 17 februari 1915, har denna summa sjunkit ned till 303 kommuner. Detta vittnar ju om att man ute i landet icke anser sig ha lidit så stor skada genom att man går miste om denna tidnings officiella meddelanden och legala annonser.

Jag hade ämnat gå in litet på att tala om, huruvida det kunde vara önskvärt att få en tidning, som hade en så rikhaltig utrikesavdelning, som här är föreslaget, men då den saken redan blivit behandlad, skall jag förbigå densamma.

Här har ju framhållits det klander, som från allmänhetens sida riktas gent emot tidningarna, och jag har ju också sagt, att det finnes ett visst fog för detta klander. Men för att icke förefalla ensidig vill jag härvidlag också göra den anmärkningen, att allmänheten nog också gent emot tidningarna har rätt stora och rätt växlande krav. Jag tror, att jag bäst kan belysa den

saken med att berätta en liten kort historia, som därtill har förtjänsten att vara sann. En av våra äldre tidningar hade för några år sedan beställt en ny tidningspress och i sammanhang därmed förändrat tidningens format. Den hade förut utgått i fyrsidigt format och ändrades nu till sexsidigt, därigenom blev tidningen till sitt omfång mindre, ehuru innehållet var lika stort. Någon tid efter denna förändring träffade redaktören en kvinnlig bekant, varvid denna beklagade sig på följande sätt: »Redaktören kan inte tro, vad min far är ledsen över den här förändringen av tidningen». — »Jo, det kan jag nog förstå», svarade redaktören, »att om man under många år vant sig vid ett visst format på sin tidning, man har svårt att känna igen den, då den på detta sätt förändras.» — »Ja, ser redaktörn, min far brukade alltid, då han gick ut i blåsväder, taga en tidning och svepa om magen, och nu räcker icke tidningen till.» — Men det är klart, att finge vi en statstidning »av Times omfång», skulle den kanske kunna fylla rätt stora anspråk även i detta avseende.

*Om inrättande
av en statstidning
m. m.
(Forts.)*

Till sist vill jag säga, att jag vid prövningen av denna motion icke kunnat undgå att till mig ställa den frågan: huruvida det kan vara att föredraga att ha en fri tidningspress, sådan som den vi ha, eller att få en tidningspress, som vore genom statsåtgärder på ett eller annat sätt undertryckt, och ehuru jag anser, att vår tidningspress nog är en makt på både gott och ont och sålunda även har sina stora brister, så tror jag dock, att man behöver icke mycket erinra om, vad *makten* kunde tillåta sig den tid det allmännas röst, genom den fria pressen uttalad, icke kunde göra sig gällande, för att man skall vara obenägen att vara med om åtgärder, som kunna syfta till att bringa denna röst till tystnad. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Christiernson: Herr talman! Med anledning av herr Månssons yttrande har jag känt mig hågad att säga några ord.

Herr Månsson skildrar svenska folket i det nu förevarande avseendet såsom bestående av två delar: den ena är allmänheten, och den andra är tidningsmännen. Allmänheten är utrustad med alla möjliga dygder och goda egenskaper; tidningsmännen återigen äro utrustade huvudsakligast med de dåliga egenskaperna. Man får den uppfattningen, att herr Månsson menar, att om icke tidningsmännen funnes till, den svenska allmänheten skulle vara synnerligen god och lycklig och samhället alldeles utmärkt, ett idealsamhälle. Men tyvärr, tidningsmännen, eller bolagspressen såsom herr Månsson också uttryckte sig, det är de, som hindra tillkomsten av detta idealsamhälle i vårt land.

Jag vill för min del säga, att jag undrar, om herr Månsson själv verkligen såsom socialdemokrat kan tro på att det är tidningspressens skuld, att samhället är behäftat med de brister det har. Ja, det kan ju hända, det finnes socialdemokrater av

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

många olika slag; och jag skall icke tvista om det. Men för min del vill jag säga, att jag icke har funnit, att man får i så hög grad som herr Månsson skjuta skulden för samhällets tillstånd på tidningspressen.

Jag vill också säga, att innan jag blev tidningsman, jag i allmänhet trodde vad människor sade. Men sedan jag blev tidningsman, har jag allt mer och mer kommit att inse, att man får vara mycket kritisk. Ja, nu kanske någon menar, att det är därför att jag i så hög grad umgåtts med tidningsmän, som jag har kommit under fund med detta. Men det är icke på det sättet, som jag kommit under fund med att sanningen är relativ; utan det är genom mitt yrke, i den mån jag som tidningsman kommit i beröring med allmänheten, som jag funnit, att det är så ytterst sällan man fullt kan lita på en uppgift. Detta blir man så att säga handgripligt uppfostrad till. Man tror till en början på de uppgifter man får, och i regeln råka alltid unga tidningsmän ut för mycket obehag på grund härav. Sedan blir man mera misstrogen, och jag tror att man kan säga att den svenska pressen är ganska sanningsenlig och korrekt just därför, att den icke litar så mycket på allmänhetens uppgifter. Jag vill icke alls säga något ont om riksdagen, men jag vädjar till er, mina herrar, som promenera här i korridorerna, hur det skulle gå, om man skulle sätta tro till allt, som man där hör. Ja, det finnes säkerligen ingen ledamot i denna kammare eller i medkammaren, som är så naiv. Han skulle säkert råka mycket illa ut både här och ute i världen; och den erfarenheten hava tidningsmännen också.

Under de år jag arbetat i pressen har jag icke fått den uppfattning eller samlat de erfarenheter, som äro grundtemat i herr Månssons motion, nämligen att pressen är så usel och tidningsmännen icke stort bättre. Tvärtom; och då jag under de senare åren verkligen icke haft tid att sysselsätta mig så mycket med tidningsmannayrket, talar jag icke direkt i egen sak, när jag säger, att detta yrke och denna kår i fråga om samvetsgrannhet, arbetsamhet, energi och kunskap kanske torde kunna tävla med dem, som i dessa egenskaper äro de mest framstående. Jag tror, att man kan säga om tidningsmännen, utsatta för så många frestelser som de äro i sitt yrke, att det är förunderligt, att de kunna vara så bra, som de verkligen äro. Min erfarenhet går alltså i en alldeles motsatt riktning mot herr Månssons. Jag har ju under min verksamhet som tidningsman icke precis tillhört de saktmodiga; jag har växlat åtskilliga hugg och många gånger blivit illa huggen. Men trots detta får jag ändå säga, att det finnes en ridderlig anda bland pressmännen, som man icke har rättighet att, såsom herr Månsson gjort, smäda och ännu mindre rättighet att smäda här i kammaren, där man ju kan säga, att pressen icke har tillfälle att försvara sig. Ja, herrarna skratta; men jag har från början bett att få betona, att jag här uppträder icke som pressman, utan som riksdagsman med en viss erfarenhet i det som rör pressen.

Så säger man, att pressen — det var till och med en av utskottsledamöterna, som därtill är pressman, som sade det — skattar åt sensation, och att detta vore någonting klandervärt. Men om vi gå i klubben och höra personer resonera om tidningarna, som de läsa, så händer det ofta, att vi få se någon, som slänger en tidning med de orden: »det står ingenting i den tidningen, den är tråkig». Den som något känner yrket vet — och om man vill titta efter i den tidningen, skall man finna det — att det är just ett spår sensation, som då saknas. Allmänheten är icke, såsom herr Månsson tror, så lagd, att den läser igenom sin »Times» från första sidan till den sista, utan allmänheten vill ha det litet lättare, jag höll på att säga som ricinolja i sylt, så att den icke märker det. Tidningarna måste vara inga gula organ precis, men i allt fall, det måste vara piff över det hela, och det kan kanske intressera kammaren att höra, att under de första åren i mitt yrke den största sensationsjournalist, som jag gjorde bekantskap med, var just den nuvarande ärade representanten på Gävleborgsbänken, som motionerat i saken.

Jag har här velat framhålla några synpunkter, som jag fått under ett mångårigt arbete i pressen, och jag vill till slut säga också det, att när man i så hög grad klandrar pressen, så kan det delvis vara riktigt. Men pressen är en återspeglning av oss själva, det vill säga av människorna. När vi se en massa fel hos pressen, så är det våra egna fel och svagheter, som där komma fram; och att tro, att man så lätt skulle befria människorna från deras fel och brister som genom upprättandet av en statstidning, även om den gäves namnet »Svenska Times», det anser jag icke vara möjligt. Det är kanske möjligt, att herr Månsson tror på det, ty han har ju en stark tro; men jag vill både för statens ekonomi och i övrigt hoppas, att icke andra kammaren skall låta herr Månsson i praktiken få se, att hans tanke är olycklig. Jag tror, att det är bättre att avslå förslaget och låta honom leva i den tron, att hade han fått det igenom, skulle allt här i riket blivit så utmärkt.

Herr Månsson: Herr talman! Den förste talaren, som talade för utskottets förslag, sade, att man i utskottet icke hade kunnat göra något åt motionen, emedan det i motionen icke nämnts något om Posttidningens förhållande till statstidningen. Nu är det emellertid så, att redan på sidan 8 i motionen har jag i 5:te utgången upptagit denna fråga. Det heter där: »Post- och inrikes tidningar böra återlösas från Svenska akademien, som i stället erhåller omkring 50,000 kronor årligen till fullbordandet av sitt ordboksarbete, vilket nu, som känt är, bestrides ur tidningens överskott.» Sedan skildrar jag vidare på den sidan, på nästa sida och hela vägen fram till där klämman börjar, hur jag tänkt mig att utvecklingen av Post- och inrikes tidningar skulle bli. För övrigt är det ju så, att när man begär en skrivelse om utredning, det väl är meningen, att utredningen skall vara i största möjliga mån förutsättningslös; och

*Om inrättande
av en statstidning m. m.
(Forts.)*

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.
(Forts.)

jag har på flera ställen i motionen påpekat, att jag bara rent förslagsvis pekat på de arrangemang som här och där kunna göras, utan att därmed vilja påstå, att de skulle vara hållbara inför en kommande utredning.

Jag skulle både gentemot herr Löwegren och herr Christiernson vilja inlägga en gensaga mot deras påstående, att pressen bör vara sensationell, därför att allmänheten fordrar det. I den gamla tiden, det vill säga för 50 å 60 år sedan, då den svenska pressens stormän, vilkas namn komma att gå igenom tiderna i vår historia, levde och arbetade, då var det i vårt land — och i andra länder — så, att man icke ansåg, att man borde tillmötesgå allmänhetens smak genom att göra i sensation. Tydligast synes mig en författare en gång hava tillropat dessa publicitetens män den roll, som de hava såsom folkets ledare, när han säger:

»Ej mer som fordom Herren träder
I eld och rök för folket fram,
Ej mer i molnstod han sig kläder
Och visar över öknens damm.
Nu är det *du*, som har fått kallet
Som eldstod föra folket an,
Nu är det *du*, som har att leda
Hans trötta hop till Kanaan.»

Det synes mig vara en bättre fingervisning för hur man bör arbeta, när man har en så pass ansvarsfull ställning på en ledande post i våra dagars större tidningar. Det är annat än att ge efter för allmänhetens sensationslystnad och skriva så, som folket, icke de mest insiktsfulla bland folket, utan de minst kunniga, önskar det.

Det har ytterligare framhållits här, och jag skall be att få ge replik på det också, att det skulle icke bli någon utrikesavdelning, om den icke finge vara subjektiv. Posttidningen har dock förr efter min mening — och jag har många år läst den, speciellt för dess utrikesavdelnings skull — verkligen varit skött idealiskt objektivt i detta avseende, och man har sökt följa med utlandets politik, på ett rätt begränsat område visserligen, men dock i alla detaljer. Men man har icke skrivit långa ramsor, utan man har gjort tre, fyra rader om varje sak, notiser alltså, men goda och gedigna.

Det säges vidare, att vad som behöves är icke en objektiv utan en subjektiv inrikespolitik. Ja, det skall bli ett styrande av stats-skeppet, när 6 miljoner människor vråla om varandra: tre streck babord och två streck styrbord, helt om o. s. v. åt alla världens vädersträck och kanter. Det är väl egentligen en objektiv politik, som är önskvärd, så att man i en statstidning, som finnes i hundratusentals hem i landet, kan få läsa t. ex. objektivt skrivna utredningar från kommittéer och från regeringshåll rörande varje fråga. Ty det blir väl en *objektiv* utredning, när dessa kommittéer, vilka utföra förarbetena, äro *parlamentariskt utsedda*, d. v. s. av folkets

valda ombud i riksdagen, ansedda som lämpliga och utsedda i riktiga former, som folket kan nöja sig med.

I det där resonemanget, att vi behöva en subjektiv inrikespolitik, ligger förresten ett djupt förakt för den nivå, varpå folket befinner sig, och det vittnar även om en stor portion okunnighet om hur pass moget vårt folk nu är. Jag vet dock, att folk ofta säger, när det gäller att debattera vissa frågor: vi behöva ingen pekpinne, tala blott om hur det är, så begripa vi resten själva; vi vilja icke veta av några resonemanger av Per eller Pål; de bara förvill oss.

Herr Christierson har beskyllt mig för att i min motion hava smädat tidningsmännen. Det har jag icke gjort. Jag har talat om *pressen* och speciellt om denna *bolagspress*. Jag har icke annat än erkännande för tidningsmännen, men jag har velat uttala mitt beklagande över att de nödgas arbeta och slitas med de vedervärdiga förhållandena i den moderna bolagspressen, och det är för att få fram en bättre sakernas ordning, icke minst för tidningsmännen, som jag lagt fram denna motion.

Herr Lindhagen: Det förefaller mig, som om herr Månsson fått väl mycket påhugget och för litet understöd, och jag vill därför yttra litet om den kärna av sanning, som enligt min uppfattning ligger bakom detta förslag. Jag kan så mycket mer tillåta mig att begära ordet i denna sak, som jag för en tid sedan väckte motion om pressens reformering, en motion, som blev åtskilligt debatterad och kommenterad.

Om man skall vara socialdemokrat, bör det väl icke vara något frånstötande i att tala om en statstidning. Bakom detta krav ligger en tanke, vartill man bör ställa sig sympatisk, ehuru det i denna vanskligheternas värld möjligen kan bli omöjligt att nu genomföra densamma och oaktat man därför kan komma med många anmärkningar.

Det rätta är väl, som visst sagts många gånger, att varje land har en sådan press, som landet självt förtjänar. Pressen är, något som även betonats av en del talare, ett uttryck för vår tids andliga ståndpunkt. Pressmännen äro barn av sin tid; de göra sitt bästa, men som vi andra fela de naturligtvis också i hög grad. Vad man särskilt kan anmärka mot pressen — icke pressen såsom abstrakt begrepp, utan de särskilda redaktörerna, huvudredaktören i synnerhet, och även de andra medarbetarna i den mån de handla självständigt — det är, att den kastas fram och tillbaka i striden mellan makt och rätt. Det är den gamla historien, som alltjämt upprepar sig: när en människa får makt, missbrukar hon den ofta, och då märker man mycket bättre hennes fel, ty om hon förfogar över en viss makt kan hon åstadkomma större skada, än om hon icke har någon makt. En person, som kanske rent slumpvis blir redaktör för en stor tidning, vilken makt får han icke utan all befogenhet; han kan göra gällande sina subjektiva åsikter icke blott i själva saken utan även om personer, och han får varje dag till tusentals läsare slunga ut sina enskilda

Om inrättande
av en statstidning
m. m.
(Forts.)

Om inrättande
av en statstid-
ning m. m.

(Forts.)

åsikter om andra, som icke ha denna makt, får förvränga och vanställa hur som helst och gör det även hänsynslöst ointelligent och illvilligt särdeles ofta. Det är verkligen icke alltid fallet, såsom herr Christiernson påstod, att pressen skötes på ett gentlemannaaktigt sätt, utan det finnes även bland pressmännen, liksom hos alla andra, en viss benägenhet att, när de få makt, även missbruka den. Det kan hända att man är gentlemannaaktig någonstädes långt inne, men man blir det icke, då man får välde. Det är detta, som är det ohyggliga, detta förtryck en sådan man kan utöva, denna maktfullkomlighet hos en person, som på det sättet förtrycker alla andra. Det är därför folket bör resa sig mot en sådan maktutövning. Men icke mot den person, som utövar makten, ty han är varken bättre eller sämre än den andre. Han har fått för mycken okontrollerad befogenhet och, samhället är icke så danat, att han på samma gång kan vara en gentleman.

I allmänhet är det ju så, och vi se det mer och mer, att människor emellan består en oändlig kamp mot maktfullkomligheterna och icke minst mot pressens övergrepp. Man talar om ekonomiska trustbildningar. Men jag vill framhålla, att det andliga livet och det ekonomiska livet hänga ihop och betinga varandra. Det är samma företeelser av kartellbildningar både i det ekonomiska livet och i det politiska och andliga. Dylika bildningar finner man även i den maktutövning, som skapats kring en inflytelserik redaktion. Därför är det också mänsklighetens längtan och strävan att kunna komma fram till något, som är partilöst, något som är opartiskt och objektivt, och alla möjliga bidrag lämnas till denna strävan av tusen olika händer.

Fabian Månsson, som ju är entusiast och vilken man kanske kan lägga till last, att han ibland slår över i sin iver, han har varit en kämpe, en eldsjäl för det rätta, som vi måste se upp till, och han har verkligen nedlagt betydande arbete med denna glödande känsla, som vi andra icke förmå höja oss till, och som vi därför böra skatta till dess värde. Han har nu även för sin del velat peka på, att människan längtar till att även på pressens område komma bort, icke från partiväsendet, ty det kommer man kanske icke ifrån, utan från detta förtryck, detta trustbildande inom partiväsendet, som trycker ned vår frihet på alla möjliga håll och vanställer det verkliga livet. Då har Fabian Månsson tänkt: var skola vi söka det oväldiga, var skola vi få fram något sakligt åtminstone ifråga om de utrikespolitiska angelägenheterna, där de olika partiernas tidningar ofta framställa saken så ensidigt alltefter sin olika partiståndpunkt, att man ser, hur det går en röd tråd för det ena landet eller för det andra, men där sällan den objektivitet kommer till synes, som dock alla människor längta efter. Var skall man finna denna saklighet, har Månsson frågat sig. Ja, han har då kommit att tänka på staten. som skall representera oss alla, och då kommer så lätt fram tanken på en statstidning.

Jag tror icke, att man kan påstå, såsom herr Gustafsson gjorde. att en sådan tidning komme att redigeras på samma sätt som en tid-

ning, som utges av en riksdagsman såsom redaktör. Det är att misskänna och vanställa Fabian Månssons uppslag. Det är väl snarare så, att om vår samfällida vilja här utser en redaktör, så skulle denna man både bli vald med så pass stor urskiljning, att han hade förmåga att höja sig till en viss oväld, och vidare skulle han av sitt ämbete uppfordras att giva en riktig skildring av förhållandena, och det är icke otänkbart, att han skulle lyckas att giva en sådan skildring, ty det finnes i alla fall något, som är en opartisk, objektiv framställning av ett visst förhållande. Sådan är icke den nuvarande pressens. Detta är icke pressmännens fel, ty de göra sitt bästa, utan en försyndelse av samhällsskicket, som sätter sin prägel även på pressen.

Jag kommer sålunda, herr talman, att såsom en opinionsyttring rösta för Fabian Månssons förslag.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Månsson, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 140 ja mot 57 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande läkarbetyg:

Att v. häradshövding Karl Staaff på grund av sjukdom (Influenta) är hindrad att denna dag infinna sig i riksdagen, intygar Stockholm den 14 april 1915.

John Sjöqvist,
Med. dr.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående omorganisation av riksdagsarbetet.

Ang. omorganisation av riksdagsarbetet.

Ang. omorganisa-
tion av
riksdagsar-
betet.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 203, hade herr Molin i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen för sin del (efter av konstitutionsutskottet utarbetat förslag) måtte omorganisera riksdagsarbetet genom förändringar i riksdagsordningen och därav påkallade ändringar i regeringsformen på sätt i motionen föreslagits.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga om utskottets motivering hade reservation avgivits av herr *Clason*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman, mina herrar! Även i år har konstitutionsutskottet avstyrkt min motion angående omorganisation av riksdagsarbetet. Mitt yrkande i motionen gick ut på att riksdagen för sin del (efter av konstitutionsutskottet utarbetat förslag) måtte omorganisera riksdagsarbetet genom förändringar i riksdagsordningen och därav påkallade ändringar i regeringsformen, på sätt jag i motionen närmare angivit.

Då konstitutionsutskottet ej velat begagna sin grundlagsenliga rätt och plikt att göra något åt saken, kan jag givetvis icke framställa något yrkande.

Emellertid kan jag icke underlåta att beledsaga motionen med några ord.

Jag skall då i anledning av åtskilliga reflektioner som »den tredje statsmakten» här i landet, pressen, behagat göra vid refererandet av min motion säga, att jag för min del, minst sagt förvånat mig över att okunnigheten om våra grundlagar och vårt statsskick är så pass stor som den är hos svenska pressen.

Anmärkningarna mot motionen ha företrädesvis riktat sig mot mitt förslag att inrätta ett särskilt utskott för utrikes ärenden och ett särskilt utskott för befordrings- och pensionsärenden.

Jag kan verkligen vid detta tillfälle ej underlåta att erinra den svenska »tredje statsmakten», pressen, om att såväl utrikespolitiska som befordrings- och pensionsfrågor redan nu enligt grundlagarnas anda och mening höra till de ärenden som behandlas av riksdagen, företrädesvis genom dess konstitutions-, stats- och bankoutskott. Det har icke alls varit min mening att söka tillvälla riksdagen någon *omedelbar* makt i dessa frågor. Jag har inskränkt mig att föreslå, att riksdagens redan nu, låt vara i åtskilliga hänseenden mera dunkelt och oklart, tillmätta makt och befogenhet härutinnan skulle bättre än vad nu är fallet organiseras och ordnas, så att frågorna ej ställas i skymundan utan behandlas mera ingående och med intresse, allt till landets sanna väl och nytta. Varken vår utrikespolitik eller vår ämbetsmannakårs rekrytering och de grunder, på vilka denna

rekrytering vilar, äro bisaker för landet och folket. Såsom bisaker, vilka det inte anses vara juste att ingående behandla, behandlas dessa frågor nu av de resp. utskotten.

Ang. omorganisation av riksdagsarbetet.
(Forts.)

Det är emellertid ganska betecknande för den allmänna inrikespolitiska och utrikespolitiska nivån här i landet för närvarande, att t. o. m. våra vänsterpartier såväl i riksdagen som i pressen slå ifrån sig dessa saker med värtaliga gester med ungefär denna innebörd: detta vilja vi (underförstått kunna vi) icke befatta oss med. Ja, är det verkligen så ställt, att svensk vänster, svensk demokrati och svensk parlamentarism själv förklarar sig, om icke inkompetent, så åtminstone ovillig att syssla med de för landets väl och ve viktigaste spörsmålen, så vill jag icke besvära. En var vet bäst själv vad han duger till och orkar med. Det vore orätt av mig att söka lassa på en börda, som vederbörande ej skulle orka bära.

Såsom svar på de mer eller mindre kvicka utfall, som gjorts mot mig i pressen i anledning av denna min motion, vill jag säga: Det vore lyckligt om varje redaktionsbyrå i detta land ville hålla sig med grundlagarna samt vid förefallande behov studera dem, innan artiklarna nedskrivnas och bringas till offentligheten.

Vad utskottet i år har att anföra för sitt avslagsyrkande är ingenting nytt. Samma argument som användes i fjol, användes i år. Ja, utskottet avtrycker sitt utlåtande av i fjol samt tillfogar endast några rader i syfte att understryka det som sades då. Utskottet anser att de frågor, »som i sammanhang härmed böra tagas under övervägande, äro alltför svåra, omfattande och grannliga för att kunna lösas på grundvalen av motionärens uppslag.» Vidare säger utskottet att de nya uttalanden och förslag varmed jag i år framkommit, enligt utskottets mening ingalunda kan göra min framställning mer ägnad såsom utgångspunkt för en fruktbar behandling av problemet om önskvärda och möjliga förbättringar av riksdagsarbetets organisation. Utskottet, som vid sådant förhållande saknar anledning yttra sig om lämpligheten av de särskilda i motionen ifrågasatta åtgärderna, vill i detta hänseende allenast understryka fjolårets erinran, att utsikterna till ett snart avvägbringande av lättnad i riksdagsarbetet förminskas i samma mån uppslagen härutinnan förknippas med en *fullständig* omläggning av utskottens indelning och sammansättning. Ja, därmed är ju min motion för tillfället avfärdad, men frågan om omorganisation av riksdagsarbetet, som väl ingen lär ha panna att påstå vara bra som det är, har därmed icke bragts det allra ringaste framåt till lösning.

Då utskottet fått den uppfattningen, att möjligheten att komma till ett resultat ifråga om begränsning av riksdagsarbetets ordnande, *förminskas*, om detta syfte oupplösligt förknippas med kraven på en fullständig omläggning av utskottens indelning och sammansättning, hade det varit mig synnerligen kärt att få någon

Ang. omorga-
nisation av
riksdagsar-
betet.
(Forts.)

anvisning på hur man skall bära sig åt för att komma till något resultat utan att röra vid utskottens indelning och sammansättning, utan att kringskära representanternas motionsrätt och yttrandefrihet, utan att ändra någonting alls.

Det vore ju idealistiskt att reformera riksdagsarbetet utan att behöva ändra ett enda dugg. Men det programmet lärer väl ej vara användbart.

Jag förstår mycket väl, att de tongivande här i riksdagen helst säge, att motionsrätten och yttrandefriheten bleve inskränkt. Det skulle kantänka vara bra detta i händelse någon »europé skulle sitta på läktaren».

Som intäkt för att bli av med min motion framhålles, att den är för *omfattande*. Utsikten till ett snart åvägabringande av lättnad i riksdagsarbetet förminskas — bevars väl — i samma mån uppslagen härutinnan förknippas med en fullständig omläggning av utskottens indelning och sammansättning.

Om jag icke brytt mig om att taga frågan i hela dess vidd i skärskådande, torde det ha hetat att motionen varit för *litet omfattande*. Ja, om jag granskar utskottets utlåtande närmare, så finner jag, att utskottet å ena sidan håller före, att de frågor, som i detta sammanhang böra tagas under övervägande, äro alltför *svåra*, omfattande och grannliga för att lösas på grundvalen av mitt reformprojekt, å andra sidan finner jag, att när allt kommer omkring, motionen är *allt för omfattande*. Det ologiska och inkonsekventa i detta resonemang är uppenbart. Det hade stått konstitutionsutskottet fritt att sovra ut ur motionen allt, vad utskottet ej tyckt om, samt komplettera där så behövs. Varför har icke utskottet velat — sin grundlagsenliga rätt likmätigt — framkomma med ett reformförslag? Kan det verkligen ha gått så långt ner i utförsbacken, att konstitutionsutskottet nödgats förklara sig oförmöget att föreslå ändringar i det opraktiska riksdagsarbetet? Låtom oss därför försöka till ett annat år att få till stånd ett *särskilt utskott*, som får till uppgift att under hela riksdagen syssla med omorganisationsfrågan.

Innan jag slutar, vill jag vidröra ett projekt till arbetslättnad, som endast av förbiseende i sista stund, då jag nedskrev motionen, icke kom med bland de andra. Jag menar kravet på införandet av *bordläggningsinstitutet*, varigenom riksdagen skulle äga rätt att till en kommande riksdag bordlägga frågor av mera ingående och invecklad natur, frågor, som riksdagen ej hunne med att någorlunda ingående behandla. Frågan om att inskränka Kungl. Maj:ts rätt att efter viss tid framkomma med kungl. propositioner är enligt min syn på saken icke lycklig. Olägenheterna med alltför sent framkomna kungl. propositioner skulle kunna väsentligt undanrödjas, om vi ägde ett bordläggningsinstitut. Det kan vara en viss fara uti att avskära Kungl. Maj:t från möjligheten att efter viss tid framkomma med propositioner, och jag tror, att ingen enda i denna kammare under nuvarande kritiska förhållanden skulle velat ha det så ställt, att

Kungl. Maj:t vore urständsat att framkomma till riksdagen även, om så vore, i maj månad med propositioner, som betingas av tidsförhållandena.

Ja, herr talman, jag skall nu sluta. Som jag redan i början av mitt anförande antydde, har jag intet yrkande att framställa.

Ang. omorganisation av riksdagsarbetet.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag har däremot ett yrkande att framställa. Jag kan icke neka till, att jag blivit högeligen förvånad över konstitutionsutskottets föreliggande betänkande. Det är ju alldeles ostridigt, att det finnes en stor mängd olägenheter med organisationen av riksdagsarbetet, och det finnes väl också icke annat än en enstämmig mening ifråga därom, att något måste göras och måste göras snart till avhjälpande av dessa olägenheter. Den interpellationsdebatt, som 1913 ådagalade denna enstämmiga uppfattning, föranledde den då sittande regeringen att genom sin chef tillkännagiva, att den snarast ville ta saken om hand och påföljande höst sammankalla en kommitté för att utreda saken. Detta blev emellertid icke av, men i alla fall väntar man på att något i det syftet skall göras.

Den stora fråga, inför vilken vi nu i alla händelser stå, är den: skall riksdagen fortfarande grundlagsenligt sitta allenast i 4 månader, då måste man göra något för att den skall hinna med sitt arbete; men kan ej riksdagen utträta sitt arbete under den tiden, har man att lägga om arbetet och rätta grundlagen därefter. Denna syn på saken komma vi ej ifrån.

Nu har konstitutionsutskottet i uppdrag enligt grundlagen, såsom också motionären påpekar, att av eget initiativ upptaga frågor om de ändringar i grundlagarna som behövas. Och jag tycker att — om nu detta ej skall vara en död bokstav utan konstitutionsutskottet skall vara den väktare, som särskilt genom grundlagen fått initiativrätten och plikten att ex officio taga upp sådana här saker — konstitutionsutskottet väl hade bort rikta sin uppmärksamhet på en sak som denna, vilken, som jag redan sagt, måste vara av särdeles aktuell betydelse och just nu borde bli föremål för undersökning. När nu emellertid utskottet underlåtit detta, kommer herr Molin med en motion, som verkligen tar frågan i hela dess vidd; det finns knappast någon öm punkt i detta problem, på vilken herr Molin ofta enligt mitt förmenande på ett förståndigt sätt ej satt fingret. Under sådana förhållanden tycker jag att utskottet bort känna en ännu större uppfordran att fullfölja sin grundlagsenliga skyldighet och upptaga frågan till saklig behandling. Om man jämför motionärens allvarliga försök att behandla hela ämnet och ge en översiktlig framställning därav med de svepskäl, med vilka utskottet sökt komma ifrån saken, så framstår ett ofantligt missförhållande mellan motionen och utskottets utlåtande, såvitt jag förstår åtminstone.

Jag skall icke ingå på alla de frågor, som motionären berört och som vi i tankarna sysselsätta oss med sedan länge. Jag vill

Ang. omorga-
nisation av
riksdagsar-
betet.

(Forts.)

bara begagna tillfället att peka på ett par tre saker, som han framdragit, och som kunna betraktas som s. k. ömtåliga ämnen, bakom vilka måhända dölja sig några av de största realiteterna i denna sak.

Således har motionären påpekat vikten av, att man på allvar upptar frågan, om icke utskotten böra sammansättas proportionellt i förhållande till antalet ledamöter från första och andra kammaren, så att utskottets representation blir större från andra kammaren, vilket är nödvändigt, för att alla riksdagsmedlemmar må komma i lika mån i effektivt arbete.

Motionären har också upptagit frågan om suppleantskapet i utskotten. Han frågar: vad är det för ordning att i stället för att ge alla riksdagsmän ordinarie arbete lämna dem ett surrogat genom att öka suppleanternas antal? I de ständiga utskotten sitta de stackars människorna kring väggarna och få icke säga ett ord och veta icke, huru de skola fördriva tiden och finna sig till rätta i den ytterst tråkiga och för deras uppdrag nedsättande ställning, i vilken man satt dem. Å andra sidan erinrar han om, att de tillfälliga utskotten på ett enligt hans förmenande riktigt sätt tillämpa ett annat förfarande: där få alla suppleanter yttra sig och göra sin erfarenhet gällande och bli betraktade som fullödiga folkrepresentanter. Men de få ej deltaga i avgörandena. Varför icke detta, frågar motionären med rätta. Jag tror, att motionären här riktat sig mot en punkt, där skon allra mest klämmer.

I detta strävande att söka få alla riksdagsmedlemmar i och med det att de blivit valda till riksdagsmän in i ett ordentligt arbete i utskotten, vilket ju egentligen är ett idealiskt förslag, har motionären givetvis måst gå famlande fram, då det ju icke kunnat vara hans mening att lämna slutgiltiga direktiv, vilket han tänkt, att höga vederbörande skulle göra på konstitutionsutskottets framställning.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på en mycket riktig tanke, som han har framkastat, nämligen att det behöves i utskotten en fullödig representation för de utrikespolitiska frågorna, som allt mer och mer börja tränga sig fram på dagordningen och som vi alltmer måste sysselsätta oss med. Han framhåller: vad är detta hemliga utskott för ett rudiment, då det gäller folkrepresentationens deltagande i de utrikespolitiska angelägenheterna? Jag har själv tänkt på den saken och haft för avsikt att börja röra något i den, men jag behöver nu ej göra det, ty motionären har på ett i mitt tycke riktigt sätt påvisat denna stora lucka och denna otidsenlighet i nuvarande författning. Om Konungen vill, tillkallar han några personer, som visserligen väljas av riksdagen men få veta, allenast vad regeringen behagar säga dem, och för övrigt hålles det fullkomligt tyst med hela saken och ingen människa får se i dessa hemlighetsfulla papper. Detta gammalmodiga hemliga utskott måste utvecklas till ett förnuftigt utskott, där riksdagen har något

att säga och där det vilar offentlighetens ljus över förhandlingarna.

Mera tveksam ställer jag mig till det av motionären föreslagna utskottet rörande befordrings- och pensioneringsfrågor. Där vill jag sätta ett frågetecken efter förslaget. Lagutskottet däremot, som fortfarande är för mycket betungat, skall enligt hans förslag få en lättad arbetsbörda därigenom, att en del lagförslag hänvisas till andra utskott. Motionären vinkar emellertid också med ett opportunitetsskäl, den enda punkt, där han på sätt och vis skattat åt något, som kan vinna kammarens bevägenhet. Om förslaget går igenom, blir motionstiden förkortad, så att alla motioner måste vara väckta inom 10 dagar, säger motionären. Jag tror, herr Molin, att då hinna vi ej med vad vi böra, såvida nämligen meningen är att folkrepresentanterna skola lägga sig vinn om att tränga in något i sakerna och ej bara vara brickor, som man flyttar, eller nummer, som rösta på kommando.

Vidare har föreslagits, att de tillfälliga utskotten skola avskaffas. Det är en sak, som har två sidor, och som jag ej här vill närmare inlåta mig på. Här har jag velat huvudsakligen fästa uppmärksamheten på motionärens förslag i övrigt.

Slutligen är det en intressant fråga, som motionären rört vid, och som jag till sist vill ägna några ord, en fråga, som tränger sig fram mer och mer i det politiska livet, den nämligen, att motionären vill genom en förnuftig anordning av arbetet även hävda riksdagsmännens självständighet över hela linjen gentemot partiledningarna. Partiledningarna äro som tidningsredaktörerna i pressen, om vilka vi nyss talat, samma människor som vi alla och ha samma fel och förtjänster, men när de i likhet med tidningsredaktörerna få extraordinär makt, som ej består andra, använda de härvid icke blott sina förtjänster utan även sina mindre goda egenskaper. De få ett ökat inflytande, som andra personer icke ha. Då uppstår ett förtryck, och överallt, där ett förtryck gör sig gällande, måste man resa sig och bekämpa det. Jag har nyss i frågan om en statstidning erinrat om de ekonomiska trustbildningarna, resultatet av det döende seklets maktfilosofi. Man kan säga, att det förflutna seklet varit en tummelplats för makt och taktik och ett fängelse för rättvisa och etik. På det politiska och andliga området möta företeelser. De politiska partibildningarna exempelvis börja alltmer urarta till personliga karteller, som i själva verket fullständigt upphäver det så kallade folkets självbestämmanderätt. Den senaste valrörelsen i Nordamerika för utseende av president skulle enligt uppgifter i pressen på åtskilliga håll och av enskilda personer, som sägas vara initierade, tillika varit ett uttryck för det amerikanska folkets försök att frigöra sig från de politiska partiledningarnas (»bossarnas») betryck i allmänhet och att återvinna sin politiska frihet som faktiskt varit suspenderad.

Detta är verkligen en ofantlig viktig fråga. Genom en sådan omgestaltning bli även partiledningarna mera arbetsdugliga eller,

Ang. omorganisation av riksdagsarbetet.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
riksdagsar-
betet.
(Forts.)

rättare sagt, de återfå något av mänsklighet, något som icke är möjligt under nuvarande förhållanden. Denna viktiga sak trän-ger sig alltmer fram i förgrunden. Även det gamla Europa skall väl en gång, när det tömt förödmjukelsens bågare till sista droppen, börja resa sig ur detta politiska förtryck, liksom Ame-rika gjort.

Jag tror därför, att motionen har en mycket modern, d. v. s. tidsenlig prägel och lämnar en viktig insats, då däri påpekas vik-ten av att den enighet, som här skall kunna samla oss, måste vara grundad på varje riksdagsmans individuella självständighet. Lik-som nationernas fria rätt att sammansluta sig och därigenom skapa ytterligare sammanslutningar, är målet när det gäller att lösgöra nationerna från förtrycket av främmande folk, på samma sätt är det inom varje land individernas fria samman-slutningar, som skola frälsa oss, bringande något av den enig-het, på vilken vi med så mycken längtan vänta.

Därför är det nog en tidsenlig tanke, som Fabian Månsson nyligen gav uttryck åt, då han i en artikel framkastade, att man måhända måste använda grundlagarna till slut i vårt land för att återge folket dess politiska frihet gentemot de av dem själva skapade partiledningarna. Egentligen är det denna tanke, åt vilken även motionären velat ge ett praktiskt uttryck, då han menar, att om alla riksdagsmän från början få rätt att vara ordinarie ledamöter i utskotten, kommer icke förödmjukelsen med suppleantskapet och rätten för partiledningarna att faktiskt utse ledamöter att kunna vidare göra sig gällande, och att samtidigt kommer också att försvinna den kvidan och bidan hos enskilda ledamöter med det ängsliga spörsmål: vad för ett utskott skall jag av de mäktige tilldelas, huru skall jag få det så ställt, att jag kan stå mig inför mina valmän? Allt detta kommer att falla bort. Man får såvitt på denna angelägenhet ankommer en självständig församling, som tillåtes och kan handla under fri-het och självansvar.

Utskottets motivering gent emot dessa synpunkter, som jag tycker med makt störta sig på oss i motionen, är bara, att ut-skottet svarar med åsidosättande av sin grundlagsenliga skyldig-het, att problemen äro »alltför svåra, omfattande och grannliga för att kunna lösas på grundvalen av motionärens uppslag». Vad är detta för ett tal? Dessa uppslag röra sig i tiden, och utskottet bör väl åtminstone säga vad man bör sätta i stället för de för-slag, som motionären framlagt till lösning av denna fråga, som i alla fall måste lösas. Utskottet säger vidare: »De nya utta-landen och förslag, varmed motionären i år framkommit, kunna enligt utskottets mening ingalunda göra hans framställning mer ägnad såsom utgångspunkt för en fruktbarande behandling av problemet om önskvärda och möjliga förbättringar av riksdags-arbetets organisation.» Varför icke det? Det beror på utskottet självt att taga initiativ. Så tillägger utskottet, att det »vid sådant förhållande saknar anledning att yttra sig om lämplig-

heten av de särskilda i motionen ifrågasatta åtgärderna». Det är en *circulus vitiosus*, som icke innehåller någonting.

Jag anser, att en sådan motion icke bör väckas, utan att den vinner det grundlagsenliga avseende, som den förtjänar och situationen kräver. Jag förstår, att utskottet icke för sin del kunnat hinna med att penetrera denna sak och draga upp grundlinjerna. Då riksdagen dock saknar befogenhet att tillsätta en kommission och det är Kungl. Maj:t, som har rätt att tillkalla sakkunniga, måste riksdagen i detta sitt förehavande vända sig till Kungl. Maj:t. Jag hemställer därför, att det måtte beslutas i anledning av förevarande motion, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte genom tillkallade sakkunnige låta undersöka, vilka åtgärder må kunna lämpligen vidtagas för undanrödjande av förefintliga olägenheter i riksdagsarbetets organisation samt där-efter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Ang. omorga-
nisation av
riksdagsar-
betet.
(Forts.)

Herr Edén: I anledning av herr Lindhagens anförande skall jag be att få ange, varför jag för min del icke anser det lyckligt att kammaren bifaller vare sig motionen — den kan ju över huvud icke av kammaren bifallas — eller det av herr Lindhagen framställda yrkandet. Vad herr Lindhagen haft att förmäla om, att utskottet försummat sin grundlagsenliga skyldighet, skall jag därvid icke uppehålla mig; det får stå för herr Lindhagens egen räkning. Jag tror icke, att utskottet behöver någon erinran från herr Lindhagen för att inse och göra, vad som är dess skyldighet.

I sak skulle jag icke ha det minsta emot att biträda ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t i den riktning, som herr Lindhagen nu anført, om nämligen — detta är den oundgängliga förutsättningen — man därvid kunde ge Kungl. Maj:t något som helst rättesnöre för, hur den ifrågasatta utredningen borde läggas, och vad det är för syftsmål, som riksdagen egentligen vill ha uppfyllda. Jag anser, även jag, och jag skulle tro, att utskottets ledamöter äro med mig ense om, att här verkligen finnas åtskilliga olägenheter med riksdagsarbetets nuvarande organisation. Jag tror alldeles särskilt, att alla äro synnerligen angelägna att om möjligt bidra till, att riksdagsarbetet icke måtte förlängas och dess avslutning framskjutas. Men vilka botemedel som skola kunna anvisas i ena eller andra avseendet — det är den stora frågan. Och den har varken herr Lindhagen eller motionären lyckats lösa.

Under sådana förhållanden tror jag, att det skulle vara i hög grad olämpligt, om andra kammaren på något vis anslöte sig till herr Lindhagens yrkande. Så mycket bör väl ändå kammaren tänka på, vad riksdagen har att åstadkomma själv, att den icke helt enkelt kastar från sig bekymret om att utpeka riktlinjer för riksdagsarbetets ordnande till Kungl. Maj:t. Kam-maren måste, innan den gör en sådan hemställan till Kungl.

Ang. omorga-
misation av
riksdagsar-
betet.
(Forts.)

Maj:t, ena sig åtminstone om vissa huvudpunkter, på vilka den anser, att Kungl. Maj:t bör inrikta sitt arbete och där sålunda ändringar skulle göras. Inga som helst dylika riktlinjer äro av herr Lindhagen givna. Vad åter angår dem, som givits av motionären, har utskottet varit för sin del enigt om att icke kunna godkänna dessa. Det torde vara nog att konstatera dessa fakta. Jag tänker icke ytterligare inlåta mig i något ordbyte med herr Lindhagen, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Ingen beklagar mera än jag, att utskottet icke angivit några riktlinjer. Om, som herr Edén sade, denna fråga aldrig kan föras fram, förrän riksdagen anger riktlinjer för dess lösning, tycker jag, att det är tid på, att konstitutionsutskottet lägger manken till, ty det är svårt för oss, som sitta här i bänkarna, ange några riktlinjer, när utskottet icke giver oss någon vägledning i diskussionen. Men då utskottet icke vill inlåta sig på frågan, måste menige man taga sig an saken. Riksdagens landsortsrepresentanter kunna icke mot grundlagens förutsättningar sitta i riksdagen fyra och en halv eller fem månader, utan att någonting göres. Antingen skall riksdagen sluta efter fyra månader eller skall det tänkas på en annan ordning. Detta är ett alldeles tillräckligt direktiv.

Vidare behövs ändring därhän, att arbetet blir bättre avvägt mellan olika utskott. Många tycka också, att det kan behövas en sådan ordning, att alla riksdagsledamöter få ordinarie arbete i utskott samt att dualismen mellan suppleantskap i tillfälliga och ständiga utskott avskaffas och så vidare. Riktlinjer finnas i mångfald angivna från olika håll, och under interpellationsdebatten 1913 gävos en myckenhet anvisningar, och det ankom sedan på regeringens initiativ, att någonting bleve gjort. Den liberale regeringschefen sade under debatten, att han icke behövde veta mera, utan han skulle inkalla åtskilliga riksdagsmän för att taga frågan under övervägande. Jag tror icke, att vi behöva veta mera nu, i synnerhet i den situation, vari konstitutionsutskottet försatt oss i den här frågan.

Nu förstår jag mycket väl, att vi här stå under trycket av trustbildningen i politiken. Herr Molin sitter icke mitt i trusten, han har icke något inflytande där, utan är en person, som står utanför. Man fäster intet avseende vid hans motion, därför att den icke kommer från en inflytelserik medlem av kartellen. Så förhåller det sig. Men nu skola vi väl så småningom resa oss mot förtrycket för att någon gång det opartiska och sakliga utan hänsyn till person må komma till sin rätt. Vi skola väl få riksdagsarbetet en gång ordentligt ordnat, även om vi därvid måste begagna oss av Molins behjärtansvärda uppslag, när konstitutionsutskottet i strid med vad grundlagen bjuder icke gör något.

Det står i klämman, att Kungl. Maj:t skulle genom inkal-

lade sakkunniga utreda frågan. Jag tänkte sätta in: genom en parlamentarisk kommitté, men det är icke värt att skriva någonting sådant, ty då blir man kanske rädd för, att riksdagen skall få för stort inflytande; herrarna förstå, att det blir en parlamentarisk kommitté i alla fall. Därför har jag begagnat uttrycket »genom tillkallade sakkunnige». Vi befinna oss i samma ställning som den liberale regeringschefen, då han i interpellationsdebatten sade: nu har jag hört era meningar, mina herrar, nu skall jag tillsätta en parlamentarisk kommitté. Låt oss äntligen göra detta!

Jag hörde av en konstitutionsutskottets ledamot nyss, att en högerman i utskottet hade ifrågasatt, huruvida man icke borde i utskottet behandla herr Molins motion litet allvarligare. Jag anhåller, att man måtte göra det nu, och yrkar bifall till mitt förslag.

Herr E d é n: Jag beklagar, att jag behöver upptaga tiden på nytt, men det beror därpå, att herr Lindhagen lämnade en oriktig uppgift om vad som förekommit inom konstitutionsutskottet.

Vad som där ifrågasattes på tal om herr Molins motion var *icke*, att man skulle »behandla den allvarligare», än utskottet gjort, såsom herr Lindhagen påstår. Ty den behandling, som kommit motionen till del, var så allvarlig, som den kunde bli. Vad som däremot sattes i fråga inom utskottet — jag kan ju nämna det — var, huruvida utskottet skulle anse anledning föreligga att undersöka frågan om en klyvning särskilt av ett enda utskott — således en sak, som ligger på helt annat plan av hela motionen, vilken ju går ut på de mest genomgripande förändringar i hela utskottsväsendet: upphävande av skillnaden mellan suppleanter och ordinarie ledamöter samt fullständig omläggning av utskottens fördelning och sammansättning. Herr Lindhagen har således i denna sak lämnat en uppgift, som strider mot verkliga förhållandet.

Vad han anförde om den liberale regeringschefens uttalande 1913 är lika oriktigt. Den dåvarande statsministern yttrade alldeles icke, att han var färdig att på grundval av i riksdagen då gjorda uttalanden tillsätta en parlamentarisk kommitté. Tvärtom förklarade han, att efter den då hållna debatten skäl föreläge att sammankalla en konferens av ledamöter av riksdagen, uppenbarligen i syfte att få ytterligare genomdiskutera frågan, *innan* någonting vidare gjordes åt saken, för att få fram de riktlinjer, som debatten icke givit. Herr Lindhagen har alltså icke heller riktigt återgivit denna sak, ehuru han haft riksdagens protokoll därom att tillgå.

Jag upprepar vad jag nyss sagt, att det är fullkomligt oberättigat att påstå, att konstitutionsutskottet på något sätt ställt sig avvisande mot själva syftet med herr Molins motion i och för sig. Men utskottet har icke kunnat finna de uppslag, som däri äro givna, vara av beskaffenhet, att man kan använda dem för att komma fram till det mål, som utskottet är lika intresserat av som någonsin herr Lindhagen eller någon annan. Jag tror icke, att kammaren har skäl

Ang. omorga-
nisation av
riksdagsar-
betet.
(Forts.)

att i det avseendet följa herr Lindhagen. Allra minst behöver det ske för att giva uttryck åt sympati gentemot det förtryck, under vilket herr Lindhagen säger sig stå. Om det är någon, som i denna debatt tagit sig ton av förtryckare, är det herr Lindhagen själv.

Herr L i n d h a g e n: Jag är alls icke förtryckt, jag har en härlig ställning såsom oavsättlig borgmästare i Stockholm, men den, som är förtryckt, är herr Molin, och det är bara därom det är tal nu.

Nu vill jag säga, att det är en mycket hårfin skillnad mellan å ena sidan, att den liberala regeringschefen förklarade, att han skulle sammankalla en enskild konferens av riksdagsmän och börja tala preliminärt om frågorna, och å andra sidan att tillsätta en kommission. Enligt den allmänna uppfattningen blir det nog en kommission i varje fall. Jag tror, att det föreliggande skrivelseförslaget, om det bleve bifallet, skulle leda till, att regeringen till en början inkallade en enskild konferens för att höra, om det vore någonting att göra åt saken, och om den funne att något borde göras, och den tillika kunde anvisa de vägar, som skulle leda till målet, komme denna konferens officiellt att bli en kommission. Om konferensen däremot funne, att ingenting borde göras, då vore ingen skada skedd genom riksdagsskrivelsen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Molin i Dombäcksmark, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 136 ja mot 62 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Härpå föredrogos vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utred-

ning av frågan om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt;

lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 92 § växellagen; och

lagutskottets memorial, nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 15 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 9.

Vidare förekom till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av herr Höglunds motion, nr 183, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning m. m. i fråga om användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

I anslutning till vad herr *Höglund* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 183, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande i vad omfattning och på vad sätt användandet av minderårigas arbetskraft förekomme inom jordbruket, jämväl med särskild hänsyn till i vad mån detta arbete inkräktade på de minderårigas skolgång, samt att Kungl. Maj:t ville till riksdagen framkomma med förslag till åtgärder, som av denna utredning kunde föranledas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johanson* i Huskvarna, *Kajser* och *Magnusson* i Skövde, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Magnusson* i Skövde, som yttrade: Herr talman! Som synes av betänkandet tillhör jag dem, som reserverat sig mot utskottets föreliggande förslag. Jag har trott, att litet var bland lantmännen här i kammaren och kanske många andra också skola ställa sig synnerligen betänksamma gentemot en lagstiftning sådan som den här föreslagna. Såvitt det är mig bekant, har icke i något land införts en lagstiftning, som beträffande jordbruket

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

stadgar inskränkning i fråga om minderårigas användande till arbete, oaktat, såsom framgår av utlåtandet, förhållandena inom en del främmande länder ställa sig ofantligt mycket ogynnsammare än i vårt land. Och det förefaller mig då obehövt att för vårt land ifrågasätta och än mera genomföra en sådan lagstiftning, då här icke påvisats, att de missförhållanden äro tillfinnandes, som väl böra föreligga för att över huvud en dylik lagstiftning skall vara behövt. Varken motionären eller utskottets majoritet har kunnat påvisa några särskilda missförhållanden beträffande minderårigas arbete inom jordbruket, som kunde motivera ett förslag sådant som det föreliggande. I sin nöd har utskottet tillgripit den utvägen att gå till andra länder, och man anför särskilt uttalanden från Österrike, där det påvisas, att uppenbara missförhållanden äro rådande i fråga om användandet av minderåriga inom jordbruket. Man anför därjämte, dock mera i förbigående, att missförhållanden existera även i andra länder, men beträffande Sverige finnes i utskottets utlåtande intet påvisande därav, utan man rör sig blott med antaganden.

Vid sökandet efter skäl för sin ståndpunkt har utskottet icke blott anfört uttalanden och siffror från främmande länder, utan man har också tillgripit citat, och jag vill säga, att det är rätt egendomliga citat, som man kommer med. Å sid. 11 citeras följande uttalande av den tyske socialpolitikern Schippel: »Man tänke sig barn på 6—14 år dagligen krypa omkring på marken i 13—18 timmar och böjda framåt, så att blodet stiger dem åt huvudet. En vuxen kan ej uthärda denna ställning i 10 minuter.» För min del vågar jag tro, att någon motsvarighet till denna långa arbetstid för barn icke förefinnes i vårt land annat än möjligen i rena undantagsfall. Men å andra sidan tycker jag, att det vittnar om rätt liten erfarenhet från utskottsmajoritetens sida, då man utan vidare godtar ett sådant citat som det föreliggande, vari det säges, att vuxna personer icke skulle uthärda att gå framåt lutade i 10 minuter, såsom exempelvis är nödvändigt vid arbete på betfälten. För min del har jag ett yrke, som tvingar mig att långa tider hela dagen gå i minst lika krokig ställning som barnen på betfälten, och jag har fått börja med det arbetet redan vid mycket tidig ålder, men jag vågar ändå tro, att min fysiska utveckling är lika god som den ärade motionärens eller de andra utskottsledamöternas. Och jag tror, att var och en, som verkligen arbetet i jordbruket, endast kan skänka ett medlidsamt löje åt sådana kammarspekulationer som dessa, att vuxna personer icke skulle orka att gå krokiga i 10 minuter i jordbruksarbete.

Vidare säger utskottet, och därpå lägger det tyngdpunkten i sin framställning, att det gäller icke blott att hindra ett oskäligt exploaterande av barnens arbetskraft, utan det gäller också samtidigt att tillse, att barnen verkligen icke genom detta arbete förhindras i sin skolgång — det gäller över huvud att skapa en lagstiftning, som verkligen tryggar att barnen få det minimimått av skolundervisning, som gällande skolstadga föreskriver. Därvidlag vill jag anmärka, att om utskottets huvudsyfte vore detta, skulle icke

åt lagen givits en sådan undantagsformulering, som den fått, då det heter — försiktigtvis ur vissa synpunkter — att lagen icke skulle gälla småbruket och arbetet i hemmet utan skulle inskränkas till att uteslutande gälla storbruket. Nu är det nog så beträffande barnarbetet i jordbruket, att största antalet barn sysselsättes just inom det mindre jordbruket. Vore det därför enbart fråga om att trygga barnens skolgång, bleve en åtgärd i enlighet med utskottets förslag av ringa verkan, då flertalet barn icke komme under lagens räckvidd och sålunda icke deras skolgång skulle förbättras genom en lag sådan som denna.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Till stöd för sin ståndpunkt anför utskottet en del citat ur folkskoleinspektörernas berättelser för perioden 1905—1910. Dessa citat äro nog riktiga så långt de räcka, men för att ge en fullständig och klar bild av vad inspektörerna sagt borde citaten gjorts betydligt utförligare, då åtskilligt blivit utelämnat, som ger en helt annan bild av frågan. Det genomgående i dessa uttalanden är den tendens man där finner till förbättring beträffande skolgången. Det är nästan undantagslöst som folkskoleinspektörerna erkänna, att en sådan förbättring under femårsperioden inträtt, och jag tror mig kunna profetera så mycket, att den femårsberättelse, som vi ha att vänta skall ge vid handen, att ytterligare framsteg äro att anteckna beträffande skolgången. Det finnes å andra sidan folkskoleinspektörer, som oförbehållsamt erkänna, att det kan förekomma ett fullt legitimt behov för jordbrukarna att få den hjälp, som de kunna erhålla av minderåriga i sitt arbete, och det förtjänar i detta sammanhang beaktas, vad två skånska folkskoleinspektörer, herrar Sam Stadener och Nils Larsson, yttrat, då de göra sig till tolk för den meningen, att man bör tillmötesgå skolans och jordbrukets intressen genom att omlägga skoltiden på sådant sätt, att barnen finge gå i skolan vid de tider, då de äro mera obehövlige i jordbruket, men att skolan å andra sidan medgäve ledighet, när de bättre behövdes i hemmet.

Dessa förslag avvisar utskottet med det talet, att det icke är lönt att tänka på något sådant, ty det skulle förvisso stöta på oövervinnligt motstånd från föräldrarnas sida. Det står här i betänkan- det: »Dessa reformuppslag, som äro sympatiska, emedan de fara fram med lämpor, torde dock enligt utskottets förmenande komma att stöta på mycket starkt motstånd från föräldrarnas sida.» Hur vet man det? Är det icke tvärtom ganska sannolikt, att om man införde en anordning, som vore till fördel både för föräldrarna och skolan, motståndet skulle vara lätt att övervinna, och föräldrarna snart nog finna sig i de ändrade förhållandena?

Utskottet säger vidare, att § 51 i folkskolestadgan är otillräcklig, då det gäller att hålla barn till ordentlig skolgång. Utskottet stöder sig därvidlag på uttalanden från ett par folkskoleinspektörer, som sagt, att »§ 51 är absolut otillräcklig och otillfredsställande», men man borde också hava citerat uttalanden från andra folkskoleinspektörer, som yttrat sig i samma berättelse från åren 1905—1910 och som säga, att de vid fall av dålig skolgång begagnat sig av

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

bestämmelsen i folkskolestadgans § 51 och att detta medfört önskat resultat. En inspektör säger, att man endast behöver *hota* med användningen av § 51 för att det skall göra åsyftad verkan. Detta är väl vittnesbörd nog för att denna paragraf icke är så otillräcklig som man på grund av andra folkskoleinspektörers uttalanden sökt framställa den.

Vidare vill jag säga, att det är givet att det finnes fall, då denna paragraf icke räcker till, ty det har ännu icke stiftats och kommer heller aldrig att stiftas en lag, som är tillräcklig för alla fall. Hur skarp än en lag är, så kommer den ändå att överträdas, och skulle vi yrka på ändringar av lagparagrafer därför att i enstaka fall överträdelser trots allt förekomma, ja, då tror jag, att vi finge gå på ganska friskt med att skärpa de lagparagrafer som finnas.

Vidare vill jag påminna därom, att en av de av mig citerade folkskoleinspektörerna, nämligen herr Stadener, bestämt säger ifrån, att juridiska kraftåtgärder icke äro lämpliga, då det gäller att tillhålla barnen en jämnare skolgång.

Emellertid utlöser sig frågan till stor del däri: för det första, huruvida ett oskäligt exploaterande av barnens arbetskraft förekommer inom lantbruket, och för det andra, huruvida utnyttjandet av barnens arbetskraft inom lantbruket är till skada eller till gagn för det uppväxande släktet. För min del tvekar jag icke ett ögonblick att säga, att jordbruksarbetet, åtminstone i stort sett, är till mycket stort gagn för det uppväxande släktet, ja, jag går ännu längre och säger till och med, att en inskränkning därvidlag kan medföra rent av en fara för det uppväxande släktet, därför att det under alla tider varit, och icke minst under nuvarande tid är så, att det icke är nog med att enbart ge de unga vissa teoretiska och bokliga kunskaper, utan det är också nödvändigt att ge dem kunskaper i arbete, övning och fostran i arbetet, och jag tror, att man då måste medge, att ingenting kan vara lämpligare än just arbetet i jordbruket. Jag ber emellertid att få reservera mig mot en sådan misstyndning av dessa mina ord, som om jag därmed skulle vilja bestrida nyttan och nödvändigheten av en god folkskoleundervisning. Men jämsides med denna, lika högt som denna ställer jag fostran till arbete. Det är ett faktum, för vilket man icke får blunda och som gör sig mest kännbart inom jordbruket, att om de unga få bli för gamla, d. v. s. om de nått en ålder, som visserligen är ganska låg, ja som kanske till och med kommer under det fastställda minderårighetsstrecket, så är det redan för sent att vänja dem vid jordbruket. Det är en känd sak, att om de unga icke före en viss ålder fått leva sig in i jordbruket, så äro de förlorade för detta. Min tro är, att de föreslagna rigorösa bestämmelserna skulle vara ett verksamt och säkert medel för att avfolka vårt jordbruk.

Utskottet har vid slutet av sitt utlåtande ett yttrande, som för visso en och var, vilken ställning han än intager till denna fråga, är beredd att underskriva. Det är detta uttalande: »För utskottet har den synpunkten stått över alla andra, att barnen, den växande generationen, är ett lands, ett folks största kapital, större än det ekono-

miska», o. s. v. Detta kan man nog obetingat skriva under, men jag tror icke, att man vårdar detta kapital på ett lämpligt sätt, om man skapar bestämmelser, som hindra de unga från att bli sysselsatta på ett område, som verkligen är för dem synnerligen passande.

Jag vill vidare påpeka, att det för många i vårt land är av stor, ja avgörande ekonomisk betydelse att kunna utnyttja den arbetskraft, som de ha i de unga. Det finns för visso många småbrukare och många, som kanske nå över småbruksgränsen, som skulle ha ganska svårt att under brydsamma brådskande tider slå sig igenom, om de icke finge på ett fullt lojalt och lämpligt sätt utnyttja de ungas arbetskraft.

(Forts.)

Nu säger man visserligen i detta förslag: Ja, det skola vi icke hindra, vi hava uttryckligen undantagit dessa fall. Ja, det är sant, men det är också tänkbart, att föräldrar kunde behöva få en liten inkomst genom att deras barn finge lämplig sysselsättning hos andra. Det är lätt att säga, att detta är ett otillbörligt sätt att vinna inkomster på. Men jag tror i det fallet, att man väsentligt skiljer sig från den erfarenhet som vunnits ute i landet, den erfarenhet som man vinner därigenom att man kan få det gagn man har rätt att taga och tillbörligen kan taga av barnen och deras arbete, vare sig det sker i hemmen eller möjligen är förvärvsarbete på andra håll.

Jag tror också — och detta motsäges icke av utskottets utlåtande eller den bevisföring man där sökt prestera — att vi kunna våga ha den tilliten i stort sett till föräldrarna, att de skola vara såtillvida vuxna sin uppgift och de plikter som åligga dem, att de kunna tillse att deras barn icke oskäligt utnyttjas, och att sålunda även ur den synpunkten en utredning sådan som den föreslagna är överflödig. Skall man besvara Kungl. Maj:t med en utredning och skall man göra ett sådant uttalande som ett bifall till det föreliggande förslaget innebär, förefaller det mig åtminstone, att man verkligen skall kunna påvisa bärande och hållbara skäl för behovet av en sådan utredning. Sådana skäl har icke utskottet och icke heller motionären framburit. Även av den orsaken och det skälet anser jag mig kunna med gott samvete våga yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Härpå anförde

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Den ärade reservanten har ju tidigare inom utskottet givit tillkänna sina mot detsammas majoritet stridande tankar rätt markerat, men nyss gjorde han det dock i alla fall i sådana ord, att man på sätt och vis blev häpen och spörjande. Vad har hänt? Vad har man på det allra sista nu funnit i utskottets utlåtande, som man icke haft kännedom om tidigare? Och vore det så i verkligheten som herr Magnusson här svartmålat, så innebure ju utskottsutlåtandet rent av något revolutionärt. I början tänkte jag, när jag satt här och hörde på: kan det vara motionärens namn, som haft någon märkvärdig inverkan i det sista? Ty utskottets utlåtande och

Ang. användandet av minderärigas arbetskraft inom jordbruket.
(Forts.)

slutyrkande, som här föreligger, tycker jag är så enkelt och så oskyldigt; ja, jag dristar säga, att det är verkligt samhällsbevarande. Herr Magnusson vill uppenbarligen riva upp till storm, men man bör vara försiktig och låta detta vara detta, tycker jag. Ty det är ju fråga om en skrivelse med begäran om en utredning på ett mycket begränsat område, och själva utredningen är ju också föreslagen att på det begränsade området ytterligare bli begränsad.

Men jag förstår vad herr Magnussons avsikt är. Han har med sitt uttalande, som han nu alltigenom lagt så ensidigt, tydligen velat draga kammarens lantmannarepresentanter allmänt på sin sida och framställa saken, som skulle utskottets förslag innebära en stor fara för dem och deras existens, samt en fara för deras ungdoms fostran till arbete. Jag är ju själv barnalärare och har arbetat som sådan i 27 års tid, så jag tilltror mig ha litet erfarenhet på detta område. Jag har arbetat hela min tid på landet och är själv jordbrukareson, så jag borde icke ha så alldeles vansläktats från dem, vilkas talan herr Magnusson här fört, och jag tror mig icke heller ha gjort det.

Vad är det utskottet har föreslagit, och vad är det i utskottets utlåtande som verkligen giver herr Magnusson anledning att på sätt han gjort framställa detta såsom om det innebure en riktig fara för det mindre jordbruket och för de ungas fostran till arbete? — Jag vill blott påpeka vad utskottet sagt på sidan 10: »Utskottet vill kraftigt *understryka* motionens ord om att ett *måttligt* jordbruksarbete, bedrivit under en måttlig tid och vid god väderlek, är för barnen kroppsligen och andligen nyttigt och icke skadligt. Utskottet vill likaledes *understryka*, att jordbruket vissa tider av året med naturnödvändighet kräver en starkare forcering av arbetet än vad nödigt är inom den mera jämnt arbetande industrien.» Men utskottet vill icke, att barnarbetet skall alltför mycket anlitas. Sedan säger utskottet på sidan 11: »Staten skulle icke blanda sig in i föräldrarnas användande av deras egna barn å deras eget jordbruk. Småbruken skulle lämnas utanför utredningens och lagens räckvidd, eftersom småbruken i allmänhet skötas av ägaren och hans egen familj utan användning av främmande barn.» Och vidare har utskottet i slutet av betänkandet mycket starkt framhållit detsamma. Om vi se t. ex. på sidan 23, så säges det där, att det endast är fråga om en utredning, i vad mån det kan vara ett *omåttligt* arbete som ålägges de unga. »Det måttliga och hälsosamma arbetet har ingen självfallet något att erinra emot.» Så säger utskottet vidare, att det är icke alls fråga om det arbete i jordbruket, som kan vara i barnens intresse för deras fostran till arbetssamhet, som herr Magnusson så strängt håller på och jag icke mindre strängt. Utskottet säger: »Dessutom vill utskottet återigen fästa uppmärksamheten på att de föreslagna åtgärderna alls icke avse att rikta sig mot det måttliga, på skolarbetet icke inkräktande arbetet.»

Således tycker jag, att utskottet har så helt ställt sig på

deras sida, som ha den mening, som herr Magnusson här gjort sig till tolk för, så att ingen borde misstänka utskottet för att här ha velat så att säga smyga in någonting och draga kammaren med på förslag, som skulle innebära någon verklig fara för vare sig jordbruket eller barnens fostran till arbetssamhet.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Herr Magnusson tillät sig säga, att ingenting är gjort i utlandet i och för lagstiftning i den riktning utskottet här föreslagit. Det är väl ändå för mycket sagt, då han läst utskottsberäkningarna och varit med i utskottet under ärendets förberedande behandling. I Österrike och Tyskland har man verkställt mycket vidlyftiga förberedande utredningar, och det är väl ändå någonting. Om man också icke hunnit till egentlig lagstiftning, så har man dock gjort åtskilligt, som vi ännu icke hunnit med, och därför borde det väl vara på tiden att även vi började undersöka ifrågavarande förhållanden.

Ja, säger herr Magnusson, förhållandena äro mycket ogynnsammare i andra länder än hos oss, och det vill jag hålla med om, ty så mörkt kan det väl aldrig vara hos oss, som den österrikiska utredningen visar, att det är där. Men att missförhållanden föreligga hos oss, det bestrider herr Magnusson och säger, att vi icke alls företett skäl för behovet av den utredning vi tillstyrkt. Det är väl ändå att gå alldeles för långt. Vi ha visserligen icke någon utredning förut, som avgörande bestyrker utskottets mening, men vi ha dock siffror från socialstyrelsen som giva någon vägledning, nämligen i undersökningen angående lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden. De siffrorna äro ju alldeles för litet omfattande för att kunna tjäna som verkligt statistiskt material, men de peka dock på att någonting förekommer, som icke är som det bör vara. Vidare ha vi, vad herr Magnusson, märkvärdigt nog, alldeles bortser ifrån, nämligen folkskoleinspektörernas senaste femårsberättelser. Han åberopade dem men tycks icke alls vilja sätta vad där står i sammanhang med det som åberopas som skäl för vad utskottet uttalat. Vi ha visst icke blott gått till utlandet för att få skäl för ett tillstyrkande av en utredning, men det är ju vanligt, när man skall avfatta ett utlåtande, som skall vara vägledande, att man i något slags historik framställer, vad som gjorts i utlandet på det område, det gäller. Särskilt slog herr Magnusson ned på ett citat, som vi låtit inflyta, och påstod att utskottet godtagit det. Men det är icke godtaget på annat sätt, än att det fått inflyta i sammanhang med den österrikiska och tyska utredningen såsom ett belysande uttalande från en sakkunnig i ett land, där utredning verkstälts om barnarbetet.

Herr Magnusson sade, att tyngdpunkten i utskottets utlåtande är, att vi vilja ha undanröjda de missförhållanden vi befara förekomma för oskäligen exploatering av barnens arbetskraft inom jordbruket samt att trygga barnens berättigade krav på undervisning. Ja, det är alldeles riktigt, och det kan väl icke vara någonting annat än vad varena en av oss vill vara

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

med om, i fall en utredning skulle visa, att missförhållanden verkligen förekommit. Men det är ju utredningen som skall visa, huru härmed förhåller sig. Jag har redan sagt, att genom den utredning, som gjorts på ett närliggande område, har man fått skäl för ett antagande, att allt icke är som sig bör, och individuella rön och erfarenheter från olika håll, som bekräfta just vad utskottet uttalat i den vägen, ha därigenom framburits. Det gäller verkligen, som också folkskoleinspektörernas berättelser giva vid handen, att trygga barnens rätt till den skolgång, de böra erhålla. Och den blir sannerligen icke för lång i alla fall. Man ser, huru i olika landsändar skoltiden inskränkes på det ena eller andra sättet, genom barns anlitande i jordbruksarbete, men det är icke just i de fattigare landsändarna. Så måste man säga, att exemplen från Norrland i folkskoleinspektörernas berättelser mycket mindre giva stöd för vad utskottet velat ha fram än exemplen från andra landsändar, t. o. m. de rikare och burgnare landsändarna. Man märker, att det är icke minst på håll, där storbruk förekommer, som också barnens arbetskraft utnyttjas till förfång för folkundervisningen.

Herr Magnusson nämnde också, att § 51 kunde icke få någon ersättning, som icke bleve av den art, att den skulle förorsaka lagöverträdelse. Ja, så mörkt tänker jag icke om vårt folk. Blevet det verkligen litet säkrare och klarare bestämmelser, som gäve anvisning och rätt för skolråden att mera direkt ingripa, så skulle sannerligen inspektörernas berättelser icke innehålla skildringar av så ledsam art, som de för närvarande innehålla.

Jag tror visserligen på en ljusning i förhållandena, och utskottet har också sagt det, men jag säger också bestämt, att vi icke må tro, att den femårsberättelse, som kommer härnäst, skall visa så alldeles ljusa drag, att icke den utredning vi begärt på ett inskränkt område är till fullo behövlig. Ty märk, vi ha icke begärt någon storartad utredning av en stor kommitté, som skulle kosta stora summor. Vi ha endast begärt en utredning om barnarbetet på vissa områden och föreslagit inhämtande av uppgifter genom vederbörande folkskoleinspektörer, i vad mån barnarbetet inom jordbruket inverkar menligt på skolgången. Det är en tämligen enkel procedur vi föreslagit. Och skulle det visa sig, att det är så gynnsamt ställt, som herr Magnusson vill göra gällande, att det är, då har ju riksdagen all rätt att besluta, att i anledning av utredningen ingenting vidare må åtgöras.

Med anledning av slutorden i utskottets utlåtande nämnde herr Magnusson, att han också vill, att det kapital, som ligger i ungdomen, skall vårdas; det är någonting, som vi kunna vara ense om, sade han. Men då ville han också, att detta kapital skulle vårdas så, att barnen på landsbygden fostrades till arbete, ty vad blir det av dem, om de få växa upp och bliva för gamla, innan de vants till jordbruksarbete? Ja, det har jag

också erfarenhet om. Jag vet, att landsbygdens barn skola i tid komma till detta arbete. Vi ha också framhållit vikten av detta, men vi ha med stöd av inspektörernas uttalanden framhållit att det finns tillräcklig tid till detta arbete under ferierna och eljest då barnen äro hemma från skolan. Herr Magnusson sade vidare, att vi ha rätt att vänta, att alla föräldrar ha den ansvars känslan, att de icke utsätta sina barn för ett för strängt arbete och sådant arbete, som hindrar deras skolgång. Ja, vore det så lyckligt, så skulle inga missförhållanden på det området förekomma, men dess värre finnas de, erfarenheten och officiella dokument bekräfta detta.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Jag är alldeles övertygad om att behov av en utredning förefinnes, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! För min del anser jag också, att utskottet gått väl långt i sitt bedömande av de minderårigas användande i jordbruket. I utskottets utlåtande säges t. ex. på sidan 11: »Att vecka för vecka undanhålla barnen deras nattsovn är en obarmhärtighet, som samhället ej stillatigande bör åse.» Jag frågar: kan verkligen utskottet bevisa ett enda sådant fall? För min del tror jag det näppeligen. Jag tror icke heller på att det är någon fara i de minderårigas användande i jordbrukets tjänst. För egen del har jag verkligen som minderårig deltagit i jordbruksarbete utan att förmärka, att jag därav lidit den ringaste skada eller men. Och jag tror verkligen, att de flesta av denna kammares ledamöter skola kunna instämna däri också. Ett undantag utgör kanhända motionären själv, men jag tror bestämt icke, att man kan säga, att han blivit något bättre för det.

Jag skall be, herr talman, att få yrka avslag på såväl förvarande motion, som utskottets hemställan.

Herr R ä f: Herr talman! I min ungdom läste jag en liten bok, som heter katekesen, och där stod ett uttryck, ungefär så lydande: »Arbete befordrar hälsa och välstånd»; och det var det egendomliga med den bokens lärdomar, att de ha suttit i bättre än snart sagt någon annan lärdom.

Nu säger utskottet, att man icke skall få använda barn till något omåttligt arbete, utan att de blott skulle få användas till måttligt arbete. Då frågar man sig: förekommer verkligen något omåttligt arbete? Och den som borde giva svar härpå vore naturligtvis i allra främsta rummet motionären och därnäst utskottet. Utskottet har verkligen försökt sig på att inhämta, huruvida det icke förekommit något sådant omåttligt arbete här i landet, men utskottet har blivit strandsatt på att uppvisa något sådant, och då vänder sig utskottet i stället till Österrike. Varför icke också till Nya Zeeland och till andra länder? I Sverige har det icke uppvisats, att det förekommit på något ställe

Ang. användandet av min-derärigas arbetskraft inom jordbruket.
(Forts.)

något sådant omåttligt arbete enligt den utredning, som utskottet sökt åvägbringa i saken.

Då säger utskottet: det är en individuell uppfattning att det förekommer omåttligt arbete i vårt land. Ja, det tror jag visst, att motionären tilläventyrs kan ha den individuella uppfattningen, men det förvånar mig, att så många utskottsmedlemmar kunna ha samma uppfattning.

Utskottet säger: för allt i världen, det är icke meningen att vi skola lägga oss emot det måttliga arbetet, utan det må gärna fortgå. Då frågar jag: vad menar utskottet med måttligt arbete? Jag befarar, att icke på långt när samtliga utskottsmedlemmar, icke ens de, som godkänt utskottets förslag, blivit överens om, huru de skola definiera »måttligt arbete». Jag undrar, om det icke kan finnas åtskilliga pojkar på 12 eller 13 år, som kunna utau ansträngning utföra ett arbete, som till äventyrs icke ens utskottets medlemmar skulle kunna hinna med utan att bli mycket ansträngda innan kvällen. Dessutom kan det vara så, att ett barn är av en beskaffenhet och ett annat barn av en annan beskaffenhet. Sätt dem till samma arbete och tala sedan om att det är måttligt för dem båda, då det till äventyrs kan vara omåttligt för den ena, men mycket väl måttligt för den andre, ja kanske sådant, att han kunde hinna med åtskilligt mera.

Vidare föreslår utskottet, för att det skall vara riktigt bra, att arbetet blott skall få idkas under måttlig tid. Vad menar utskottet med måttlig tid? Det får man lika litet reda på. Den måttliga tiden har utskottet huggit till med på tvären och sagt: i somliga fall ingenting förrän vid 13 år, då de slutat skolan, i andra fall en timme, i andra fall två timmar, i andra fall tre timmar, i andra fall fyra timmar och i andra fall fem timmar, ja, jag tror till och med, att utskottet vill gå litet därutöver emellanåt. Där ser man, hur svårt det är att få ihop en sak, då man skall bli överens om något.

Då säger man: det får Kungl. Maj:t utreda. Kungl. Maj:t! Man talar om klockarefar, som skall allting bestyra, men man skall väl icke ålägga Kungl. Maj:t något, som man själv icke ens kan giva en antydan om.

Vad menar utskottet vidare med arbetstid? Skall däri inräknas t. ex. den tid, som en gosse använder för att gå till handelsboden, skomakaren, skraddaren, snickaren eller dylikt? Faller detta arbete under arbetstiden? I avseende på arbetet tyckes man tro, att det icke finnes annat arbete på landet än potatisupptagning, tröskning och vallgång och så är det visst även upptagning av betor. Liksom om det icke finnes en hel del annat arbete, som pojkar kunna göra på gårdarna utom detta.

Och hur vill man för övrigt ordna saken? Numera upptages potatis rätt mycket med hjälp av maskiner. Arbetarna med hästar gå därvid vanligen icke ut förrän vid åttatiden på morgnarna, och då åtföljas de av barnen, som syssla med plockningen under det de äldre äro sysselsatta med sammanläggning

och rensning av potatisen. Då skulle, när klockan blir tolv eller ett eller kanske redan klockan elva, hela barnskaran gå ifrån arbetet. Vad skola då hästarna och karlarna göra på eftermiddagen? Ja, de få väl vila sig. Tycker man verkligen, att det är rimligt att ordna arbetet på sådant sätt i lantbruket?

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Då invänder man: man får väl dela arbetet på två skift. Liksom om man skulle kunna anställa så stor personal för upptagning av potatis fjorton dagar eller tre veckor på landet.

Då man skall lagstifta, skall man väl åtminstone tänka något så när resonligt. Och t. ex. vid tröskning, vad är det för överansträngning för en pojke att stå och taga fram banden ur stacken och lämna dem till den, som tröskar. För övrigt: en pojke kanske tar fram dem ur stacken, en annan för dem vidare och slutligen en tredje lägger fram dem åt den, som mäter tröskverket. Går det någon nöd på en pojke, som får göra sådant arbete? Är det icke bra mycket bättre, att han står under tillsyn och arbetar, än att han slår dank med andra pojkar och lär sig en massa ofog.

Man lovprisar minsann icke från så många håll bland föräldrarna de inskränkningar, som redan gjorts i avseende på barnarbetet, att man behöver sträva att gå ännu längre i den riktningen i fortsättningen. Helt säkert komme de åtgärder, som här äro ifrågasatta, att bli bra mycket mer förkastliga än till och med de föregående.

Sedan har man vallgång, till vilken man skulle kunna använda pojkar. Man släpper ut kreaturen på morgonen och en pojke går med i vall, men vid tolv- eller ettiden skulle pojken gå hem. Vem skall då se efter dem? Skall man taga in kreaturen igen eller skall man sätta en gubbe eller gumma att valla dem? Tror någon att de kunna kappspringa med får eller getter. Ack, ack, förslaget är verkligen barnsligt, när man tittar litet närmare på det.

Så säger man om dessa arbeten, att de skulle kräva så ringa utbildning. Jag undrar, om utskottets medlemmar äro mera utbildade i avseende på potatisupptagning o. dyl. än många barn behöva vara på fältet för att kunna uträtta sådant arbete. Jag har tagit upp potatis, men jag torde icke kunna tävla med en pojke på 12 eller 13 år, som är driven i saken och som har gjort det i flera år. Och varför? Jo, därför att jag saknar erforderlig utbildning. Nu vill man påstå, att arbetet med att taga upp potatis är något, som man icke behöver utbildning till, och att gå i vall icke heller skulle vara så kinkigt. Jag har gjort det en gång och jag tappade bort kreaturen till kvällen, vilket visar, att jag icke var tillräckligt utbildad i saken. Det fordras verklig utbildning på alla områden i livet, vad man än skall taga sig till, och det kan icke vara tillbörligt, i synnerhet av dem, som stödja sig så mycket på folkviljan, att nedsätta anseendet på somliga slag av arbete. Jag för min del tror, att det

Ang. användandet av min-
derårigas arbetskraft inom
jordbruket.

(Forts.)

är lika hederligt att taga upp potatis på en åker som att sitta i andra kammaren.

Så säger man, att det skall vara god väderlek, när de skola arbeta, dessa pysar. Vad menar utskottet med god väderlek? Skall det vara solsken? Jag för min del vet icke något, som pressar värre på en pojke eller på vem som helst än att arbeta på ett fält en solskensdag. Då rinner svetten oerhört på den som arbetar ute, vare sig på det ena eller andra sättet.

Det hade ju för övrigt varit mycket lätt för utskottet att bestämma, att det skall vara t. ex. $15\frac{1}{2}$ eller $15\frac{3}{4}$ grader varmt eller något dylikt, så hade man åtminstone vetat, vad utskottet avser. Eller kanske det skall vara regn? Det kallar man också mycket god väderlek på landet, och i synnerhet efter torka säger man, när det blir regn: nu är det alldeles förträffligt väder eller nu är det bra väderlek. Men då torde man till äventyrs anmärka, att pojkarna bli våta, och då kunna de ju icke deltaga. Och om det t. ex. på förmiddagen är litet duskigt och pojken får göra någonting ett par timmar och sedan på aftonen det blir vackert väder, så att man vill köra in sin säd, så har pojken då fullgjort sina timmar på dagen och får icke deltaga i att taga upp litet säd på logen. Är detta rim och reson, frågar jag. Och när det blir kanske över 8, 9 grader kallt, får man inte begagna pojkarna och inte heller i snöfall. Det vore ju synnerligen bedröfligt, om de skulle vara ute i sådant väder, fastän jag knappast vet något, som så lockar pojkar att gå ut som just ett snöfall. Då är det nästan omöjligt att hålla pojkar inne, utan de vilja ut i snön och vilja som pappa och de andra deltaga i arbetet. I varje fall är det fördelaktigare för dem att deltaga i arbetet än, såsom jag nyss sade, gå och slå dank.

Om vi nu bryta mot dessa bestämmelser, om låt mig säga 8, 9 grader eller $15\frac{3}{4}$ grader, skola vi straffas med böter. Tackar så mycket! Detta är en tillämpning, som utskottet begär enligt lagen av 1912. Här säges nu uttryckligen, att dessa straff skulle inträda, om man använde barn i arbete, innan de fyllt 13 år eller innan de avgått från folkskolan. Och hur skall man tänka sig att tillämpa detta, när det är fråga om individuella saker, utan vederbörlig läkarebesiktning? Pojkarne måste väl underkastas läkarebesiktning för att man skall få utrönt, om de kunna duga att arbeta fyra timmar eller fem timmar o. s. v. efter de grunder utskottet givit. Har man tänkt på, vilket besvär redan den läkarebesiktning förorsakar, som vi för närvarande ha? Och hur skall det gå till att underkasta barnen läkarebesiktning, var skall man få läkare, vad skall det kosta och vem skall betala detta? Jag förmodar, att det bleve på liknande sätt som nu, att föräldrarna finge betala, d. v. s. att kostnaden bleve lagd på jordbruket.

Och så måste man naturligtvis ha inspektion. Man måste väl se till, att man verkligen vidmakthåller, vad man upprättat. Vem skall inspektera allt detta? Det bleve en inspektionskår

så stor, att den andra, som vi ha för närvarande, helt och hållet försvunne inför den nya.

Ang. användandet av mindrerärgas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Ja, säger man, men vi ha icke menat, att bestämmelserna skulle gälla annat än för storbruket, storgodsens. Vad menar man då med storgods? Det är icke heller riktigt klart och bestämt, men såvitt jag uppfattat av sammanhanget, synes man mena gods på 100 hektar och däröver. Huru många sådana gods finnes det i vårt land? Det finnes 2,046. Är det lönande att anordna en sådan vidlyftig lagstiftning för 2,046 gods? Men nu förhåller det sig icke så, som ordföranden i utskottet nyss sade, att man inskränkt sig till dessa storgods, utan man vill lägga i viss mån hela vårt svenska jordbruk under lagen ifråga. Ifall jag blir uppfordrad därtill, skall jag påvisa de uttryck, som angiva detta. Vart kommer man då? Då få vi 359,871 brukningsdelar. Huru många barn, hur många pojkar och flickor få vi då att inspektera? Ja, det kunna herrarna ju räkna ut. Utskottet säger självt, att jordbruket lider brist på arbetskraft, och så söker man hjälpa det på detta sätt. Jo, jag tackar jag.

Ytterligare påstår utskottet, att det är förkastligt av föräldrarna att låta barnen förtjäna pengar. Huru kan man komma med något sådant? Är det icke tvärtom synnerligen berömvärdt, om föräldrarna eller någon annan kan ställa det så, att barnen kunna hjälpa föräldrarna en liten smula med det underhåll, som barnen behöva? Ja, då har utskottet anvisat hur det skulle gå till att reda sig, ifall det vore knastrigt för föräldrarna. Huru skall det gå till? Jo, då skall det vara kommunal fattigbespisning. Det är icke många år, sedan man icke alls ville höra talas om ordet fattigvård. Även i år hava vi haft en motion, i vars behandling jag deltagit, och i vilken man gjort gällande, att det icke fick heta fattighjälp. Nu är man däremot färdig med att låta kommunerna träda emellan, hellre än att barnen skola få arbeta. Jag undrar verkligen, om karaktärer uppfostras på detta sätt, att man skall inrätta fattigbespisning, i stället för att barnen skola få arbeta vid den ålder, som här är i fråga. Jag tror tvärtom, att det verkar mycket nedsättande på karaktären, om man vidtager en sådan åtgärd.

Nu är det vidare att märka, att det icke förhåller sig, såsom herr ordföranden sade, utan det är, så långt av utskottets utlåtande framgår, på det sättet, att utskottet icke kunnat uppvisa ett enda land, där det finnes en sådan lagstiftning. Varför skola då vi, som i detta avseende hava det mycket gynnsammare, än man kan påvisa från andra länder, vidtaga sådana åtgärder? Och jag undrar, mina herrar, om vi stode omgivna av de svenska lantbrukarna, dessa kan jag säga många hundratusen personer, som sysselsätta sig med lantbruk, ifall de skulle ropa hosianna åt oss, den gång vi antog ett sådant förslag. Jag tror, att när vi komme hem i våra bygder, sedan vi varit med på något sådant här, skulle vi från lantbrukarehåll få höra något helt annat.

Dessutom hava vi nyligen, så nyligen som år 1912, anta-

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.
(Forts.)

git en lag — jag var själv med i det särskilda utskott, som behandlade densamma — en lag, som i visst avseende sträcker sig ut över detta område, nämligen i avseende å maskinella anordningar på jordbrukets område. Mina herrar, vi känna ännu icke denna lags verkningar, därför att den tiden, år 1912, ligger oss alldeles för nära. Jag tror, mina herrar lantbrukare, att det kommer att ge sig till känna, att lantbruket fått alldeles nog av lagstiftningsåtgärder på detta område.

Herr talman, jag skall be att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr *Norman* instämde häruti.

Herr *Kaiser*: Herr talman, mina herrar! Jag har också reserverat mig mot utskottets hemställan, och jag har gjort det därför, att jag icke funnit, att utskottsmajoriteten har kunnat påvisa några fall, där exploaterande av barns arbetskraft ägt rum. Utskottet säger här: »Med undantag för socialstyrelsens lantarbetareundersökning föreligga endast individuella iakttagelser angående de minderårigas arbete i jordbruket. Dessa ge skäl för utskottets uppfattning, att ett missbruk av barnarbetskraften till följd av vinstbegär och liknöjdhet för barnens verkliga intressen icke så sällan förekommer även i vårt land.»

Jag förstår icke, var utskottsmajoriteten har fått detta ifrån, ty, såvitt jag vet, har icke under utskottsarbetet framförts mer än ett sådant fall; det var under sista utskottssammanträdet, då en närvarande riksdagsman sade, att under hans barndom hans arbetskraft blivit i viss mån exploaterad. Men om vi se, hur han nu ser ut, kan man icke tro, att han tagit någon skada därav, ty såväl fysiskt som psykiskt förefaller han fullt frisk.

Vad jag sedan vill anmärka är, att dessa utdrag ur folkskoleinspektörernas berättelser äro gjorda på ett sätt, som jag måste säga är alldeles oriktigt. Utskottsmajoriteten har ur varje dylik skrivelse dragit ut det lilla, som kunnat vara lämpligt för densamma, men glömt bort allt annat. Angående t. ex. Karlstads stift heter det i utlåtandet, att vallningen orsakar oregelbunden och ojämn skolgång. Men egentligen skriver folkskoleinspektören: »I Kils, Älvdals m. fl. kontrakt är skolgången i allmänhet rätt god, och i Jösse, Gillbergs m. fl. kontrakt kan skolgången betecknas såsom god, i många församlingar såsom mönstergill.» Sedan skriver han detta, att vallningen förorsakar orgelbunden och ojämn skolgång. Så är det på vartenda ställe, att det, som är bra för skolgången, har utelämnats. Sådana exempel kunde jag upprepa från varje stift, men jag skall nöja mig med ett par.

Från Göteborgs stift anföres en del fall, t. ex. från Hallands län. Därifrån skriver folkskoleinspektören: »Skolgången är i småskolor, i mindre folkskolor och i flertalet folkskolor ganska jämn.» Så kommer det: »I slutet av vårterminen och början av höstterminen synas i folkskolan luckor, och i somliga folkskolor är skolgången

mycket ojämn.» Där har man glömt bort det första. Likaså längre ned, där det står: »Ehuru heltidsläsning införts i stor utsträckning även i landsbygdens folkskolor, vågar jag ej påstå, att denna anordning rubbat skolgångens jämnhet, såsom man kunnat frukta. Till och med i det rationellt drivna jordbrukets bygder är skolgången rätt jämn.» Sedan kommer det andra: »Ofta får den ojämna skolgången skrivas på den av stads- och amerikafebern framkallade arbetarebristen, som måste ersättas i någon mån av de större barnens arbetskraft.» På samma sätt har utskottsmajoriteten här glömt bort allt det, som talar emot dess åsikt.

Ang. användandet av minnerörigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

En annan folkskoleinspektör skriver: »Emellertid har jag börjat anse det vara i sin ordning, att de mera försigkomna barnen deltaga i hemmets arbete så mycket som möjligt. Jag anser det vara av den allra största betydelse, att de tidigt vänjas vid och tränas till kroppsarbete och till att lära att älska detsamma, att detta både av moraliska, hygieniska och ekonomiska grunder är av oerhörd vikt, och att skolan varken genom slöjdundervisning eller genom undervisning i huslig ekonomi mäktar göra överflödigt eller på något sätt ersätta detta deltagande i hemmets arbete.» Allt detta har utskottsmajoriteten glömt bort, och på så vis hava dessa inspektörers berättelser refererats.

Jag för min del har, såsom jag nämnde, från början icke kunnat finna, att utskottet kunnat framvisa något fall, där exploatering av barnens arbete ägt rum, och då jag tycker att en sådan undersökning icke skall göras blott för undersökningens skull, då Kungl. Maj:t redan har — om jag icke missminner mig — 300 dylika riksdagsskrivelser hos sig och redan tillsatt omkring hundra kommittéer, skall jag be att få yrka avslag på motionen.

Herr Höglund: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis ingen, som har velat bestrida, att det här rör sig om en ytterst svårlöst och ömtålig fråga, och motionären har icke heller varit djärv nog att på något sätt vilja göra gällande, att han har funnit lösningen till densamma, utan han har endast velat sätta fram problemet att börja med för närmare debatt.

Det är ett vanligt trick vid diskuterandet av den ena eller andra frågan, att man framställer förslagsställarens mening i en så karikerad dager som möjligt, och detta ha även de ärade motståndarna till denna motion begagnat sig av i denna debatt. Jag vill för den skull redan från början betona, vad som redan är sagt i motionen, att det naturligtvis icke faller någon människa in, följaktligen icke mig heller, att försöka överföra på jordbrukets område en rent schablonmässig tillämpning av den skyddslagstiftning, som nu gäller för industrien. Det är alldeles självklart, det förstår vem som helst, att jordbrukets karaktär framtingar med en viss nödvändighet, såsom det också säges i motionen, ett tidvis forcerat arbete, som speciellt vid skörd och andra sådana tillfällen måste gå utöver en normal arbetstid. Icke heller har någon bestritt lämpligheten av att den jordbrukande befolkningens barn redan vid unga år bliva

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

i tillfälle att börja sin utbildning i det arbete, som de sedermera skola komma att ägna sig åt. Men det är ändå lika obestridligt, att det stundom förekommer inom jordbruket ett visst *missbruk* av barnens arbetskraft och det är detta missbruk, som motionen vill komma till livs.

Om det nu vore min ringhet, varifrån denna motion ursprungligen framgått, skulle jag möjligen kunna förstå den ringaktning, som här uttalas för motionen, ty jag är icke kompetent att yttra mig med någon verklig sakkännedom om jordbruksförhållandena i allmänhet. Men jag vill påpeka, att denna sak, för vilken jag här givit uttryck, från början framförts från en socialdemokratisk kongress, där man hemställde om motion i detta ärende och därvid den jordbrukande befolkningen, speciellt lantarbetarebefolkningens ungdom, var synnerligen talrikt representerad, och denna bör man dock icke kunna fränkänna en viss sakkunskap i frågan.

Jag vet icke, om det tjänar något till att upptaga herr Råfs anförande till närmare granskning. Herr Räf tillhör ju dem, som icke se och dock tro. Han tycks hava katekesen såsom sin enda auktoritet även vid bedömandet av en sådan fråga som denna, angående minderårigas arbete i jordbruket. Det är för honom tillräckligt att hänvisa till katekesens ord, att arbete befordrar hälsa och välstånd. Men jag tror, att även herr Räf skall vara villig medgiva, att det kan finnas en viss *gräns*, som man icke får överskrida, om arbetet skall befordra åtminstone hälsa. Herr Räf vill väl ändå icke göra gällande, att arbetet befordrade hälsan exempelvis för de barn, som under industrialismens första tid i England vid fem à sex års ålder fingo sysselsätta sig med arbete i 10 à 12, ja 14 à 16 timmar om dygnet. Det är självklart, att detta förde till både fysisk och moralisk undergång på få år.

Herr Magnusson i Skövde påstod, att det icke existerar sådana missförhållanden, som motionären uppgivit. Ja, hans uttalande erinrar mig verkligen om de bekanta ord, som en jylländsk folketingsman en gång lär ha yttrat: jag bestrider faktum. Herr Magnusson bestrider nämligen faktum, ty av den utredning, som utskottet framlagt, framgår oförtydligt, att ett sådant missbruk av arbetskraft, särskilt med hänsyn till dess inkräktande på skolgången förekommer i mycket stor utsträckning. Det kan ju hända, att herr Magnusson icke läst igenom det betänkande, som framlagts av det utskott, han tillhör. Annars skulle han nog hava funnit, att dylika missförhållanden verkligen existera. Jag skall taga några citat slumpvis ur skolinspektörernas berättelser. På sidan 12 exempelvis finner man ett citat från vad en folkskoleinspektör i Uppsala stift har uttalat. Där heter det: »Inspektören för Hagunda, Lagunda m. fl. kontrakt klagar över att skolgången till stor del tack vare utnyttjande av barnens arbetskraft var mycket ojämn. Tio skolor ha haft 31—43 dagars frånvaro i medeltal per barn under året, sjukdagarna då oräknade. Ett tjugotal skolor ha haft 20—30 frånvarodagar utan giltigt förfall per barn.»

På nästa sida står exempelvis under rubriken »Strängnäs stift»:

»Inspektören för Södermanlands län m. m. klagar över att 84 skolor inom 46 distrikt haft särdeles dålig skolgång. Vanligen har omkring hälften av barnen, icke så sällan tre fjärdedelar och därutöver, varit frånvarande från skolan utan giltigt förfall, och sådana fall förekomma mycket ofta, då antalet försummade dagar av detta slag för ett barn stiger till 40 à 50 under ett läsår, ibland ända till 100, 150 och ännu mera.»

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.
(Forts.)

Hur kan man med sådana siffror för ögonen nu komma och påstå helt frankt, att det är alldeles obevisat, att det existerar sådana missförhållanden, som motionären påpekat?

Men om det vore så, att herr Magnusson i Skövde och herr Räf hade rätt i, att det ej existerar några missförhållanden, varför skall man med sådan kraft kasta sig emot yrkandet på utredning? Ty om utredningen endast ådagalägger, att det icke behöver vidtagas några åtgärder i den stil, som här föreslagits, då bör allt vara gott och väl även ur dessa ärade herrars synpunkt.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att motionens yrkande är synnerligen moderat och hovsamt lagt, såsom också utskottets ordförande framhöll. Det begäres icke mer än en utredning i saken, med speciell hänsyn till hur detta barnarbete inkräktar på skolgången, och detta kan väl icke sägas rikta någon odd mot de rättmätiga intressena inom jordbruksnäringen. Jag vill också understryka, att det här endast gäller en komplettering av en utredning, som andra kammaren redan förut en gång beslutat rörande lantarbetarnas levnadsförhållanden och som just nu föreligger färdig men i vilken utredning man förbisett denna synnerligen angelägna och viktiga fråga. När denna utredning om lantarbetarnas levnadsförhållanden diskuterades och beslutades i denna kammare, så fanns det åtminstone en högerman inom kammaren, som hade tillräckligt socialt sinne för att förstå, vilken ofantligt betydelsefull fråga det gällde att till en viss grad lösa eller åtminstone taga ett första steg till att lösa. Det var professor Kjellén, ur vars uttalande i denna debatt jag skall be att få citera ett par brottstycken, — herr Kjellén hade själv suttit i det utskott, som behandlade frågan. Han säger: »Vi vilja icke, att det skall ligga mörker över en del av våra sociala förhållanden, medan det med iver arbetas på att sprida ljus över en annan del av dem. Vi anse nämligen, att endast de samhällssiukdomar äro verkligt farliga, som dölja sig i mörkret. Vi vilja ljus öfver landet, som en skald har sagt; och vi tro icke, att förhållandena på landsbygden äro så mörka, att de icke tåla dagens ljus.» I en replik mot en annan högerman, som angripit honom för denna hans ståndpunkt, yttrade han bland annat: »Om jag får anses i någon mån vara vittnesgjill med avseende på unghögerns politiska strävan, så skulle jag vilja framhålla som ett kännetecken på densamma, att den har ett större socialt intresse än de konservativa av gamla stammen. Vi tro, att det politiska livet allenast är och bör vara ett uttryck för de sociala krafter, som arbeta i samhällets djup, och därför lägga vi huvudvikten på dessa samhällskrafters studium. På det sociala området anse vi minst av allt, att det är 'bra som

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

det är'. Det är även därför, som vi äro angelägna om att få en så vitt möjligt utbildad och fullständig statistik över 'det som är' i socialt avseende på landet.»

Ja, jag undrar om icke den ståndpunkt som herr Kjellén gav uttryck åt, är betydligt mera hållbar än den, som de ärade högermännen i kammaren i dag hava företrätt. Är man verkligen rädd för att det skall spridas ljus över landsbygdens förhållanden i detta avseende? Jag vet icke, om unghögern för närvarande har någon representant i andra kammaren — kanske herrarna räkna sig till gammalhögern allesammans. Men jag skulle ändå vilja vädja till de högermän, som här finnas, och jag skulle vilja fråga dem, om det icke vore ett i bästa mening samhällsbevarande intresse att söka vidtaga sådana åtgärder, som dels skulle skydda den unga generationens fysiska utveckling och dels också komma att tillgodose i tillbörligt mått dess intellektuella utbildning som nu faktiskt blir i hög grad försummad, speciellt genom det barnarbete, som jag här har berört.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Jag kände mig, herr talman, föranlåten att begära ordet, när herr Räf yttrade sig, ty precis samma skäl, som herr Räf anförde mot denna motion, anförde herr Räf även år 1912, när vi behandlade och även beslöto att genomföra den nuvarande arbetarskyddslagstiftningen.

Var och en bör förstå, att det var med ganska beklämt hjärta, som man år 1912, när vi sist behandlade skyddslagstiftningen, måste böja sig för det oundvikliga att icke kunna inrymma det minsta, som rörde lantarbetarnes förhållanden, vare sig det gällde de vuxna, kvinnorna och männen, eller barnen, i den nuvarande skyddslagstiftningen, därför att vi så väl visste, att detta stötte på absolut motstånd från en stor del lantmannarepresentanters sida, så att om man ville vinna något verkligt effektivt genom den nya lagen för industriarbetarne, måste man låta denna fråga vila. Den som i det särskilda utskott, som behandlade denna fråga, ivrigast sökte att rycka undan så mycket som möjligt av det, som Kungl. Maj:ts förslag innehöll i fråga om skydds föreskrifter, som skulle träffa jordbruket, det var just den ärade representanten på Smålandsbanken, vilken uttalat sig i precis samma syfte här i dag, när det gäller barnens arbetskraft på jordbrukets område. Det är således icke någon ny ståndpunkt utan ett system av ståndpunkter, som herr Räf företräder. Jag skulle vilja fråga de ärade lantmannarepresentanterna, om de verkligen kunna tro, att då uppfattningen om skyddslagstiftningens behövlighet och ytterligare utsträckning tränger sig fram i landet, man kan undgå att få denna lagstiftning utvecklad även på jordbrukets område.

Jag måste säga, att lantmännen för närvarande intaga en särskilt gynnad ställning på detta område. Hela den skyddslagstiftning, som tillämpas inom industrien, drabbar dem icke mera, än i

den mån de beröras av inspektionen av de maskinella hjälpmedlen. Yrkesinspektionens berättelse för år 1913 har utkommit helt nyligen. Jag har icke haft tillfälle att gå igenom den, men så mycket har jag sett, att nog ha underinspektörerna, som sköta om den inspektion, som rör lantbruket, haft mycket stora arbetsuppgifter. Det var således en mycket välbehövlig åtgärd, som härvidlag genomfördes. Om jag icke missminner mig, var det dock den åtgärden, som år 1912 föranledde herr Räf att till och med begära votering i skyddslagstiftningsfrågan. Skyddslagstiftningen kommer nog att tränga sig fram, så att denna lagstiftning även kommer att omfatta jordbruket.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Beträffande de minderårigas arbete få vi också, mina herrar komma ihåg att maskintekniken utvecklats ofantligt på jordbrukets område och kommer att ytterligare utvecklas där. Där kunna dock de minderåriga nu användas till arbete vid maskiner, utan att lagen har det minsta att säga till om, vare sig om deras ålder eller arbetstid eller över huvud taget något. Skillnaden i intensitet och arbetsansträngning vid en sådan maskinell inrättning och vid en, som användes inom industrien, kan dock i flera fall vara ganska minimal. Behovet för de minderåriga på lantbrukets område av skyddslagstiftningens utsträckning även till dem är således absolut ofrånkomligt.

När man går igenom handlingarna allt ifrån den tid, då skyddslagstiftningen först bröt sig igenom, när det gällde att få till stånd den första mycket otillräckliga minderårighetsförordningen, finner man, att precis samma skäl, som då framfördes av motståndarna mot någon reglering alls av det industriella barnarbetet, precis samma skäl hava här i dag, ett 30-tal år senare, framförts av herr Räf och herr Magnusson i Skövde, när det nu gäller att få bestämmelser även med avseende på de minderårigas arbete inom jordbruket.

Herr Räf säger, att man skall avvakta verkningarna av 1912 års lag för att se, om det är behövt. Icke kan man avvakta verkningarna av denna lag i fråga om barnarbetet inom lantbruket, då lagen icke är tillämplig härpå. Det blir ingen statistik, det blir icke något material samlat genom denna lag, ty jordbruket är ju på förhand undantaget. Det är klart, att i fråga om ett område, som icke varit under observation, man icke kan komma med några överväldigande fakta, ty det finns naturligtvis icke några officiella fakta, att tillgå. Men om det fanns några officiella fakta, betvivlar jag icke, att försvararna av de nu rådande förhållandena nog skulle söka finna någon utgångspunkt för att söka bortförklara de föreliggande officiella fakta.

När det här närmast gäller en utredning, ber jag, herr talman, att få instämma i utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Då tiden är långt framskriden, skall jag endast be att få säga några ord rörande denna för landsbygden ingalunda oviktiga fråga.

Det har från visst håll framhållits här i dag, att det verkligen finns ett behov av utredning beträffande denna fråga,

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

och motionären har sedan framhållit, att han ansåg, att lantmännen egentligen icke behövde vara rädda för en sådan utredning. Det gjorde ingenting, menade han, att man utredde denna sak, ty om genom utredningen ådagalägges att inga åtgärder behöva vidtagas, då bör allt vara gott och väl. Men jag frågar: om man icke direkt kan påvisa behovet av en utredning, har då riksdagen i allmänhet varit villig att gå med på ett utredningskrav? Det har väl sällan varit meningen med en utredning, att den skall ådagalägga, att intet sådant behov, som motionären avser, förefinnes, utan meningen har väl i stället varit, att då ett verkligt behov förefinnes, man skall få utrett huru man skall komma till rätta med de missförhållanden, som man vill avhjälpa. Detta hindrar emellertid icke herr Höglund från att säga, att denna utredning vore en i bästa mening samhällsbevarande uppgift.

Jag har emellertid icke tagit till orda för att få tillfälle att säga detta, utan det var närmast av en annan anledning. I utskottsbetänkandet har man nämligen anfört en hel del statistiska uppgifter från den trakt, som jag närmast känner till, och dessa statistiska uppgifter avse huvudsakligen skolgångsförsummelser inom de olika kommunerna.

Nu vill jag först framhålla, att, för så vitt jag läst utskottsbetänkandet rätt, man kan säga, att det uppställts på så sätt, att man ifråga om det större jordbruket säger, att detta jordbruk missbrukar de minderårigas arbetskraft genom att överanstränga barnen vid förvärvsarbete, medan man, när det gäller det mindre jordbruket, visserligen också talar om missbruk av barnens arbetskraft, men endast i den mån detta berör skolgången. Vidare har man särskilt strukit under i allmänhet, att skolgången försummas. Nu ber jag att få anmärka, att i de socknar, där enligt de anförda uppgifterna skolgången allra mest försummas — dessa uppgifter återfinnas i utskottsutlåtandet på sid. 19 — där finnas i allmänhet inga större jordbruk, utan där är det övervägande eller uteslutande mindre jordbruk, under det att i de kommuner, där det finnes större jordbruk, det i allmänhet icke är så mycket att klaga över beträffande skolgången. Endast i en kommun med större jordbruk, nämligen Vittskövle, är siffran för försummad skolgång synnerligen hög, men detta torde icke böra tillskrivas det större jordbruket.

Skall man söka hjälpa upp skolgången, så måste den ifrågasvarande utredningen avse allt jordbruksarbete. Min mening är nämligen, att det här icke gäller så mycket arbetet vid det större jordbruket, där man allt mindre och mindre använder minderårigas arbetskraft till stadigvarande arbete. Det är endast under två perioder om året, som man där använder sådan arbetskraft, nämligen vid rotfruktsrensningen och rotfruktsupptagningen. I allmänhet är det så, att vid rotfruktsrensningen användas större eller mindre barn, men sällan sådana, som äro under 12 à 13 år, när det gäller större jordbruk. Vid det

mindre jordbruket återigen är det mycket vanligt, att barnen bli **satta** att hjälpa till med arbete, redan då de äro mycket små. Under sådana förhållanden är beträffande det större jordbruket en utredning tämligen betydelselös, därför att det arbete, som där förekommer, på grund av skolarbetets läggning icke medför mycken försummelse av skolgången, och någon överansträngning blir det knappast heller, därför att arbetstiden är så avpassad vid det större jordbruket, där barnen i allmänhet taget arbeta mindre än vid det mindre, där de ofta få börja tidigare om morgnarna och sluta senare om kvällarna. Men om man sedan skall gå så långt, att man skall utreda frågan om de minderårigas arbete vid *allt* jordbruk, då, det vill jag framhålla, har man särskilt att rikta uppmärksamheten på barnens användande vid det mindre jordbruket, där både rotfruktsodlingen och andra saker kunna sysselsätta dem. Vid det större jordbruket komma, som jag nämnde förut, barnen på grund av den utvecklade maskindriften, mindre till användning direkt vid jordbruksarbetet.

Aug. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Nu kan man fråga sig: är det verkligen en fara, att barnen användas i jordbruksarbete? Jag har hittills svävat — om jag så får säga — i den okunnigheten, att jag trodde, att lundsbygdens barn, inte bara på grund därav att de ha tillfälle att inandas den friska luften på landet, utan även just av den anledningen, att de ha tillfälle att redan från unga år syssla med jordbruksarbete, därigenom samla en fond av hälsa och kraft, som sedermera blir dem till välsignelse. Beträffande mina egna barn, skulle jag bra mycket hellre vilja se dem gå i ett arbete, som de kunna orka med — och det gäller både rotfruktsrensning och potatisupptagning och i viss mån även rotfruktsupptagning — jag skulle hellre vilja se dem arbeta med sådant dagen lång än att se dem hitta på odugd, röka cigaretter o. s. v. Och jag skulle vilja fråga: vilka barn se friskast ut, de, som arbeta i jordbruket, eller de, som fostras i våra större samhällen? Jag vågar till och med säga, att de så ofta omtalade statarnas barn se ingalunda så sjukliga eller förkrympta ut, som man här tyckes vilja göra gällande, utan de se tvärtom i allmänhet friska och duktiga ut, och kommer någon och anmärker, att våra barn där nere i Skåne äro sämre, mera överansträngda eller att de utgöra ett mindervärdigt material jämfört med landets övriga barnmaterial, så vågar jag säga, att ett sådant påstående avfärda vi icke med tystnad, utan vi protestera där emot. Barnen i de skånska bygderna få arbeta duktigt redan från tidiga år, därför att rotfruktsodlingen där nere är synnerligen utvecklad, och där kunna barnen utföra ett arbete, som ingalunda spelar så liten roll, men detta arbete skadar dem icke.

Jag ber få erinra om, då det i dessa dagar talas så mycket om de höga livsmedelspriserna, att dessa livsmedelspris icke bli lägre, om det skulle bli så, att vi inom jordbruket finge lov att taga emot inspektörer, som komma och fråga: hur många

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

timmar tillåta ni edra barn att arbeta här? Det går helt enkelt icke för sig på landsbygden, och hela denna motion är dödfödd; den är onödig, därför att det behov, som man velat göra gällande, alls icke föreligger.

En annan fråga blir naturligtvis frågan om barnens försummade skolgång, men jag tillåter mig erinra om folkundervisningskommitténs betänkande, som omfattar både folkskolan och fortsättningsskolan och vari denna sak avhandlas. Låtom oss vänta med att resonera om den, tills vi komma till den frågans avgörande. Då kommer denna sak i dess rätta sammanhang.

Jag skall också be att få säga, att jag i denna fråga talar en liten smula av egen erfarenhet. Jag är född på en mindre jordbruksegendom. Jag fick börja arbeta, då jag var ganska liten, jag fick börja hjälpa till, redan då jag var en 7 å 8 år, och jag minns mycket väl, hur jag fick gå upp på morgonen och tröska och sedan gå i skolan. Då var det icke vanligt att tröska med maskin, utan det var fråga om handtröskning. Jag har mycket att vara min far och min mor tacksam för, men ett, som jag är dem allra mest tacksam för, är att de lärt mig arbeta i barndomen. Det har varit mig till stor välsignelse under den tid, som sedermera kommit, och jag har icke känt, att dessa år, som voro ganska ansträngande, ha gjort mig någon skada, utan tvärtom håller jag absolut före, att jag har haft nytta därav. Liksom en föregående talare vägar jag beträffande utveckling och därmed sammanhängande jämföra mig med den ärade motionären.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag och avslag å utskottets betänkande. Jag vill allvarligt lägga kammarens lantmän på hjärtat att icke gå med på detta utskotts-betänkande, därför att en utredning begäres, som vi icke behöva. Den sak det här gäller ordnar sig själv; vi ha så mycket annat att utreda, som kan vara behöfligt. Här är — jag vill understryka det — icke fråga om någonting, som behöver utredas.

Med herr Ekerot förenade sig herrar *Olausson, Henrikson, Andersson* i Knäppinge, *Olsson* i Blädinge, *Hellberg* i Ljungskile, *Ols-son* i Berg, *Rydén* i Klosterbergane, *Thore, Lorentzon, Gustafson* i Kasenberg, *Welin, Pettersson* i Vrätsered, *Lindmark, Svensson* i Torlarp, *Lundblad, Andersson* i Hägelåkra, *Isaksson, Svensson* i Kompermåla, *Svensson* i Betingetorp, *Gabrielsson, Larsson* i Säby, *Jönsson* i Boa, *Erlansson, Nilsson* i Bonarp, *Jönsson* i Mårdslycke, *Westerström, Jesperson, Ohlsson* i Säljaröd, *Andersson* i Resebo, *Gustafsson* i Brånsta, *Mossberg, Gustafsson* i Örebro, *Lindman, Andersson* i Skivarp, *Carlson* i Herrljunga och *Lithander*.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag hoppas, att jag blir ursäktad, om jag icke alltför länge uppehåller mig vid herr Räf. Jag vill endast en liten smula med ett enda citat taga

mig friheten karakterisera arten av det yttrande, herr Räf hade. Han sade nämligen, att utskottet för sin del har velat förmå barnen att hjälpa föräldrarna att förtjäna några penningar. När jag nu ser efter i utskottsbetänkandet, vad herr Räf kan stödja detta sitt yttrande på, finner jag följande passus: »Under alla omständigheter är det förkastligt av både föräldrar, arbetsgivare och samhälle att på bekostnad av de smås fysiska och andliga kapital tjäna in ett litet obetydligt penningkapital.» Jag nöjer mig med detta. Och då herr Räf stödde sig på katekesen såsom sin stora auktoritet i denna fråga, ber jag i detta fall till herr Räfs studium få rekommendera den del av katekesen, som heter åttonde budet.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Jag vill vidare till en början i mitt anförande taga fasta på den utredning av lantarbetarefrågan, som utskottsbetänkandet varit inne på och som redan förut här har påpekats, nämligen bifallet till Lindhagens motion från 1907. Jag vill därvidlag fästa uppmärksamheten på, att riksdagen i sin handläggning av denna fråga bestämt uttalade sig för att skyddslagstiftningen eller arbetsstatistiken skulle i samma mån vidröra både det industriella arbetet och arbetet inom jordbruket. Jag vill i det hänseendet citera ett uttalande från första kammarens andra tillfälliga utskott, som skriver: »Det torde icke av någon kunna förnekas, att en sådan undersökning och utredning har lika stort berättigande som en motsvarande undersökning och utredning rörande industriarbetarnas förhållanden. Då en arbetsstatistik på grund av riksdagens beslut upprättas och fullföljes, synes såsom en alldeles given konsekvens följa, att den omfattar icke allenast det ena slaget av arbetare, utan även det andra.» Och vidare ber jag få citera såsom uttryck för majoritetens åskådning ett uttalande av herr Axel Gustaf Berg i första kammaren, som säger, att man skall i denna fråga »undersöka alldeles eller åtminstone huvudsakligen detsamma, som blivit undersökt rörande industriarbetarnas förhållanden». Och i den skrivelse, som sedermera kom ifrån riksdagen, understryker man behovet av ett »statistiskt material, ägnat att giva en i *alla* avseenden, såvitt möjligt, *fullständig* inblick i de förhållanden, under vilka hela denna arbetareklass lever och verkar.» Det vill säga, att här har man tydligt sagt ifrån, att lantarbetareundersökningen bör beröra samma områden ungefär som industriarbetareundersökningen. Då vill jag betona, att, när man här i dag går på avslagslinjen, säger man utan vidare ifrån, att i fråga om jordbruket få alltså minderåriga i detta fall icke inryckas inom undersökningens område, utan barnen måste i så fall stanna utanför. Allting annat får behandlas överhuvud taget i jordfrågan, men det, som rör barnen, skall icke få undersökas vid utredningen och uppgörandet av lantarbetarestatistiken. Jag vill här starkt betona, att, om riksdagen skulle gå på en sådan linje, tager man därigenom bestämt avsteg just från den uppfattning, som låg till grund för riksdagens beslut av år 1907, och jag skulle vilja hemställa, om denna kammare

Ang. använ-
dandet av min-
derårigas ar-
betskraft inom
jordbruket.

verkligen är färdig att i detta fall göra ett sådant undantag, som riksdagen genom beslutet 1907 visade sig för sin del absolut icke vilja godkänna.

I frågan rörande arbetets förhållande till skolgången, tror jag vi kunna vara tämligen överens om att den utredning, som utskottet för sin del presterat, visar, att ända till 1910 förefunnos snart sagt nästan skandalösa förhållanden i fråga om konflikten mellan barnarbetet och skolarbetet. Nu ville visserligen herr Kaijser för sin del bestrida, att de uppgifter, som till utskottet lämnats från folkskoleinspektörerna, skulle vara fullgiltiga. Han ville låta påskina, att vi vore ensidiga och alltså hade färglagt de uppgifter, som inlämnats från inspektörerna. Ja, herr Kaijser, jag skulle vilja fråga, om det verkligen är herr Kaijsers mening, att vi skulle i vederbörande utskottsbetänkande ha citerat allt, som står i folkskoleinspektörernas berättelser. Tämligen självklart är väl, att vi plockat ut de delar, som peka på existerande missförhållanden och som understryka vad som från motionärens sida har framhållits.

Vidare yttrade herr Magnusson i Skövde i sitt anförande, att tendensen i fråga om konflikten mellan skolarbetet och barnarbetet går alldeles avgjort i riktning mot en förbättring i detta förhållande. Ja, här säger herr Magnusson för sin del absolut inte någonting som helst annat än vad utskottet självt i sitt betänkande gjort. Vi ha nämligen sagt, att det är sannolikt, att förhållandena i detta fall ha förbättrats åtskilligt, och jag tror också att den, som läser inspektörernas utredning, kan se, att tendensen nog i allmänhet går till en avsevärd förbättring. Men det är ju alldeles klart, att även om förhållandena avsevärt förbättras, återstår rätt mycket att göra, när de varit så skandalösa ända fram till 1910, och just därför kräves en undersökning, så att vi sedan på grund av den kunna gå till en lösning av frågan på fullt allvar.

Det motstånd, som i dag har rests gentemot utskottsbetänkandet från lantmännens sida här i andra kammaren, är ju inte på något sätt nytt, ty det motståndet är detsamma och de argument, som komma fram i dag, äro fullständigt ordagrant desamma, som kommo 1907 och som kommo även 1912 vid genomförandet av arbetareskyddslagen. Det är precis samma argument, som komma igen, det är den gamla historien om den kända galten Särimmer, som slaktades upprepade gånger men som uppstod återigen lika frisk och kry som före sitt slaktande.

När herr Magnusson i Skövde i sin egenskap av trädgårdsmästare talade å lantbrukarnas vägnar, kunde jag icke underlåta att tänka på det gamla ordstävvet: »Vi präster, sade klockaren.» Jag vill hänvisa till, att det dock finns åtskilliga jordbrukare inom utskottets majoritet, som varit med om det här, och som talat just till förmån för den uppfattning som vi andra s. k. lekmän, icke jordbrukare, inom utskottsmajoriteten hava. Här finns bland reservanterna väl att märka icke en enda verk-

lig jordbrukare, men det finns åtminstone ett par jordbrukare bland utskottsmajoriteten; och förresten hava även för övrigt inom utskottet ett par jordbrukare uttalat sig för den ståndpunkt, som sedan blivit majoritetens ståndpunkt.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Jag vill också hoppas, att andra kammaren vid sitt beslut i denna fråga icke kommer att låta sig ledas av de synpunkter, som synas mig vara tämligen krasst utformade ifrån motståndarnas sida, utan i stället följa de toner, som exempelvis herr Persson i Tällberg lät klinga vid behandlingen av arbetarskyddslagstiftningen år 1912. I denna fråga yttrade herr Persson bland annat: »Jag anser det vara en gärd av rättvisa mot våra arbetare, att även de få åtnjuta samma skydd som de egentliga fabriksarbetarna. De arbetare, som arbeta i det mindre jordbruket, äro lika mycket värda som andra arbetare; deras liv och lemmar äro fullt lika mycket värda som de andras.» Ja, om detta gäller för jordbruksarbetarne, gäller det i samma grad för de minderåriga inom den jordbrukande klassen. Deras liv och lemmar äro sannerligen lika mycket värda, och jag skulle vilja lägga andra kammaren på hjärtat att vid sitt avgörande av denna fråga i dag just betänka detta.

Slutligen vill jag bara taga fasta på det allra sista, som står i utskottets betänkande, då man nämligen där stryker under, att barnen i varje samhälle äro det kanske mest värderika kapital, som samhället och folket ha till sitt förfogande. Ja, den tanken har här i dag understrukits. Till dem, som understrukit just denna tanke, skulle jag också vilja rikta den maningen att icke endast med orden göra det utan göra det en smula i sina egna gärningar vid avgörandet i dag. För icke så länge sedan hade vi till behandling här i kammaren motioner angående vidtagande av åtgärder för nativitetens höjande, d. v. s. för att barnantalet skulle väsentligen förökas i vårt land. Om man går på den linjen, att man vill föröka barnantalet och höja nativitetens här i landet, skulle jag vilja lägga samma herrar på hjärtat den saken, att vilja ni detta, borde ni sannerligen framför allt se till att de barn, som vi redan ha här i vårt land, bli skyddade till liv och lem, och att de även få den fostran och vård, som samhället för sin del bör i sitt eget intresse skänka dem. Men då vi ställa den frågan till andra kammarens högermän, se vi, huru de falla undan, väja tillbaka och säga: »Icke skola vi besvara Kungl. Maj:t med en sådan liten fråga, utan låt den ligga. Vi bry oss överhuvud taget icke om den saken.» Här se vi denna barnpolitik, denna nativitetspolitik spikad fast vid skampålen. Den framträder för oss i hela sin krassa och nakna brutalitet. Men jag vill hoppas, att andra kammarens majoritet icke följer samma vägar utan söker göra allt, som göras kan, för att vårda det barnkapital, som finnes, till båtnad för hela vårt land.

Herr Johanson i Huskvarna: Det var ett yttrande av en

Ang. använ-
dandet av min-
derårigas ar-
betskraft inom
jordbruket.

(Forts.)

talare här i dag, som jag vill vända mig emot. Han påstod, att missbruk av barnens arbetskraft verkligen skulle ha förekommit inom jordbruket. För min del skall jag icke söka påstå något varken för eller emot, men jag lever i den övertygelsen, att en lagstiftning i den riktning, som här föreslagits, likvisst icke skulle kunna fullkomligt avskaffa sådana missbruk. Däremot veta vi, att med de förhållanden, som äro rådande på landsbygden, ha föräldrarna tillfälle att se till och vårda sina barn på ett helt annat sätt, än vad fallet är inom industrien. Och jag hyser det fulla förtroendet till samtliga föräldrar i vårt land, som fått den förmånen att fostra och vårda barn, att de ha varmare och ömmare känslor för barnen än vad någonsin dessa kunna vänta av en lagstiftning. När föräldrarna ha tillfälle att se till sina barn och anpassa arbetet efter deras olika förmåga att kunna utföra det, har jag för min del ansett det bättre, att dessa fortfarande obehindrat ha rättighet att bestämma över dem, än att vi gå emellan barnen och föräldrarna och lagstifta i sådant hänseende, då det är möjligt för föräldrarna att själva vårda och se till barnen; och därför har jag gått på avslag på motionen.

Vad nu sedan den försummade skolgången beträffar, har det av folkskoleinspektörernas berättelser framgått, att de för sin del varit av den uppfattningen, att det är olika motiv till att barnen försumma sin skolgång. De ha dock icke framhållit, att det varit övervägande arbete, som därvidlag utgjort ett hinder, utan i många fall andra orsaker. För min del tror jag, att de djupaste och de största orsakerna till denna försummade skolgång ha vi att söka hos den oförståelse och slapphet, som i åtskilliga fall kan finnas såväl hos föräldrar som de lokala skolmyndigheterna just när det gäller barnens skolundervisning.

Jag ber, herr talman att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottsutlåtandet. ehuru — det får jag lov att säga — jag icke är vidare förtjust i detsamma. Jag vill dock icke, att detta skall tolkas på det sättet, att jag skulle vara alldeles blind för att det förekommer missbruk av barnens arbetskraft, ty det förhåller sig antagligen i större eller mindre utsträckning på det viset, ehuru jag för min del känner för litet till de skilda förhållandena i vårt land för att våga ens göra ett antagande, i vilken utsträckning det kan förekomma. I alla händelser är det ett synnerligen betänkligt missbruk av barns arbetskraft, då det föranleder till oregelbunden och dålig skolgång, vilket också, såsom framgår av utskottets utlåtande, är förhållandet i mycket stor utsträckning. Och jag tror, att det är där som den största skadan åstadkomes. I rent fysiskt hänseende tror jag icke, att det är så farligt, ehuru jag medger, att jag icke känner tillräckligt till de skilda förhållandena i olika trakter av vårt land.

Jag har emellertid fäst mig vid en passus i utskottets yttrande,

som är ganska egendomlig. I händelse att en utredning sättes i gång och denna utredning sedermera föranleder lagstiftningsåtgärder, skulle det om man därvidlag följde utskottet, kunna föranleda till att användning av barns arbetskraft, såsom det exempelvis förekommer i Skåne vid betodlingen, skulle undantagas. Utskottet säger nämligen: »Dock torde det vara lämpligt och nödvändigt att vidtaga en *begränsning* i omfattningen såväl av utredningen som av barnarbetskyddets eventuella utsträckande till jordbruket.» Och så åberopas § 1 i 1912 års lag om arbetareskydd, som bland annat innehåller följande undantag från lagens tillämplighet: »Arbete, som utföres i arbetarens hem *eller eljest under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande*». Under denna bestämmelse kommer ju allt ackordsarbete; och det förhåller sig så att betodlingen och odlingen av rotfrukter i Skåne överhuvud taget utföres på ackord, och där har därför arbetsgivaren icke så mycket att säga till om. Skulle man nu taga undan detta, åstadkommer man ingenting på det området. Jag skulle därför helst vilja, att hela detta stycke bleve struket. Ty skall man överhuvud taget göra en utredning och inlåta sig på en sådan, bör man vara omsorgsfull och gå till botten med saken. Jag skall dock icke göra det yrkandet. Om frågan emellertid nu skulle falla, skall jag be att få uttala den önskan, att om man återkommer en annan gång med densamma, man mera koncentrerar sig på att få in skärpta bestämmelser i folkskolestadgan, för att på den vägen komma åt missbruket av barnarbetskraft. Då slår man så att säga två flugor i en smäll, man får en bättre undervisning och man förekommer eventuella missbruk av arbetskraft.

Jag har icke något annat yrkande än bifall till utskottets förslag, ehuru jag, som sagt, icke är vidare förtjust i detsamma.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att yttra mig, då debatten redan visat sig bli så lång, men jag kan icke uraktlåta att nu säga några ord. Jag kan försäkra herrarna, att jag, lika mycket som motionären, skulle se, att vår ungdom kunde växa upp till ett starkt och kraftigt folk. Det kan jag på förhand försäkra honom. Men jag kan likväl icke se, att denna motion betyder något i den vägen. Jag är säker på att om motionären vore lantbo och hade barn, skulle han med glädje se, att de kunde deltaga i arbetet i den mån de hade förmåga därtill; och jag kan försäkra honom också, att det icke skulle skada dem. För min enskilda del har jag, sedan jag var åtta, nio år gammal, deltagit i arbetet, och jag har icke lidit i fysiskt hänseende därigenom — det kan jag försäkra. Och det arbete, som barnen på landsbygden användas uti, kan jag försäkra herrarna, är icke av den natur, att det nedsätter deras krafter, utan tvärtom, såsom herr Ekerot sagt, utvecklar deras kroppsliga styrka. Hur skulle det bli här i landet, om vi skulle stifta sådana lagar, att fattigmans barn icke finge deltaga i något som helst arbete och hjälpa sina föräldrar före t. ex. fyllda 13

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Ang. använ-
dandet av min-
derårigas ar-
betskraft inom
jordbruket.

(Forts.)

år. De användas nu till bärplockning. Är det emellertid regn-
väder under några dagar, kunna de icke uträtta någonting. Men
sedan kommer ett par dagar, då det är solsken och vackert vä-
der, och då kunna föräldrarna taga barnen med sig ut på mar-
ken för att plocka bär. Vad skulle man under sådana förhållanden
säga om en lag, som stadgade, att de icke finge arbeta mer än
två å tre timmar om dagen. Jag tycker, att det ligger mycket
oresonligt i sådant. Dessutom tycker jag, att det är märkvär-
digt, att herrar stadsbor icke kunna låta lantmännen få säga
någonting i denna fråga, utan att de skola taga patent på att
förstå allt. Vi, som bo på landet och ha vår utkomst där, måste
väl kunna bedöma en sådan fråga som denna. Jag skall säga
herrarna, att det för närvarande är så ont om arbetsfolk på lands-
bygden, att den, som tager sig för att missbruka de minderårigas
arbetskraft, blir helt och hållet utan arbetskraft. Jag vill vidare
säga, att man får handskas mycket varsamt, om man vill behålla
denna arbetskraft.

Nu sade herr Ekerot även något om, att man hör den ena
dagen efter den andra, att det ropas, att regeringen bör vidtaga
åtgärder för att sänka prisen å livsmedel, spannmål och dylikt.
Jag kan emellertid försäkra herrarna, att om ni vilja ha en sådan
lag som den här ifrågasatta, få ni även bereda er på att betala
10, 15 å 20 procent mera för livsmedlen, ty allting kommer igen
på ett eller annat sätt. Vore det så, att jag ansåge, att det vore till
någon skada för barnen att i uppväxtåren deltaga i arbetet,
skulle jag vara den förste att gå med på motionärens förslag, men
jag kan icke på något sätt övertygas om, att detta förslag länder
till något gott, och jag är viss om, att alla från landsbygden
äro på det klara med, att de icke vilja gå så långt, som detta för-
slag innebär, nämligen att vilja söka hämma barnens utveckling.
Jag har själv små barn därhemma, men det är för mig en glädje
att se, huru de gå i ladugården och syssla med en och annan
småsak, och även i övrigt hjälpa till så gott som i deras förmåga
står. Kan man icke få lov att använda sig av även dessa ar-
betskrafter, så blir det en tillbakagång. Och varifrån få väl
stadsborna sin rekrytering, om icke från landsbygden, men före-
falla de, som invandra till städerna, att ha sämre kroppshälsa
än de, som vuxit upp i städerna? Nej, tvärtom tror jag, att
just de kraftigaste elementen i städerna kommit från landsbyg-
den, och det är dem, som städerna i stort sett ha att förlita sig
på. Jag vill säga herrarna, att det är icke så farligt med denna
sak, som man här vill låta påskina, och därför skall jag även,
herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herrar *Ekelund* och *Nilsson* i Linnås instämde häruti.

Herr *Westerström*: Herr talman! Vid denna sena timma
av diskussionen, då vi fått höra en hel rad av skäl och motskäl, och
då alla äro trötta, torde det anses obehövt att vidare uppträda

och tala i saken, men jag kan dock icke underlåta att göra det, då jag hörde herr Vennerström säga i sitt anförande, att i förhållandet mellan barnarbetet och skolgången en avsevärd förbättring inträtt sedan 1910, men att förhållandena varit »skandalösa i detta avseende ända fram till 1910». Jag får säga, att jag i åberopade utredningen helt och hållet saknar bevis för detta påstående liksom det även förut i diskussionen påvisats, att utskottet icke heller har presterat några verkliga bevis för sin ståndpunkt. Av denna anledning kan jag helt naturligt icke gå med på utskottets förslag.

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.

(Forts.)

Utskottet har delat upp frågan i två delar, nämligen i dels frågan om barnarbetet ur jordbrukssynpunkt, dels frågan om barnarbetet ur skolsynpunkt. Vad den sistnämnda frågan beträffar, skall jag nu icke mycket beröra densamma. Jag skulle kunna göra det medgivande, att i den delen har utskottet måhända till stor del rätt, men jag kan dock icke vara med om en utredning ens under denna förutsättning, då jag håller före, att det redan finnes tillräckligt med lagar och författningar, som kunna avhjälpa de missförhållanden, som här möjligtvis kunna förefinnas. Jag tror, att om det föreligger missförhållanden i berörda avseende, så beror detta uteslutande på bristande tillämpning av hit hörande lagar, och för detta finnes väl bot, utan att det behöver göras ny utredning. Jag vill därför icke vidare sysselsätta mig med denna frågan. Jag är emellertid därvidlag helt och hållet ense med dem, som anse en dylik utredning vara alldeles obehörlig.

Vad åter den första frågan beträffar, om barnarbetet ur jordbrukssynpunkt, så är också enligt mitt förmenande utskottets och motionärens förslag av så liten innebörd, att man icke heller kan gå med därpå. Såsom praktisk man kan jag icke förstå detta förslag. Man torde invända, att detta beror på egoistiska eller partiska synpunkter. Jag vill därför söka att alldeles bortse från mina enskilda åsikter i detta fall. Jag förstår däremot mycket väl, varför motionären börjar sin motivering med att säga, att jordbrukets arbetare i sin helhet äro »skyddslösa gentemot en ofta förekommande oskäligh och fördärvbringande exploatering av deras arbetskraft». Detta ger mig anledning till att säga, att små rävar äro inne, och att de också kunna göra stor skada.

Motionärens såväl som utskottets tankegång går nämligen längre än att skydda de minderåriga. Utskottet vill, såsom också nyss uttalats, att lagen rörande olycksfallsförsäkring och arbetsskydd får alldeles samma tillämpning i fråga om jordbruket som i fråga om industrien. Beträffande industrien veta vi, att lagen har en vidsträckt omfattning. Att det skall vara lämpligt att utsträcka denna lag i sin helhet även till jordbruket, kan jag för min del icke finna. Utskottet är för övrigt mycket tvehåget, hur det härvidlag skall uttala sig. Så är även förhållandet med motionären. Mycket kaos råder i motionärens motivering, och han har själv erkänt, att han icke är kompetent att taga upp denna fråga. Det måtte då vara några ädla motiv, som föranlett honom att övergiva sitt egentliga verksamhetsfält. Det var, sade han själv, därför att han ville vara

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.
(Forts.)

samhällsbevarande; och det är ju skönt för oss, som också vilja vara samhällsbevarande att höra, att vi i honom ha en bundsförvant; men vi, som syssla med den näring, varom här är fråga, kunna likväl icke riktigt förstå oss på det samhällsbevarande draget just i det förslag, som man här lägger fram för oss och vill, att vi skola vara med om. Ehuru jag icke hysar någon fruktan för resultatet och ljust av den ifrågasatta utredningen, utan fastmer är förvissad, att densamma skulle visa, att de minderåriges arbetskrafter icke användas i jordbruket på sådant sätt, som kan skada dem själva och samhället, anser jag dock icke, att utredningen just nu är behöflig, även om den i någon mån skulle anses lända våra jordbruksarbetare vare sig äldre eller minderåriga till någon nytta. — Och då motionären, som sagt, rör ihop allting, är det svårt att här kunna följa honom. Han säger på sid. 2 i motionen en hel del goda saker, med vilka jag emellertid nu icke skall upptaga kammarens tid att läsa upp. Jag syftar här på det stycke, som börjar med orden: »Nu kan det naturligtvis, såsom redan antytts» etc. och det därpå följande stycket, som börjar med orden: »Men tyvärr torde det dock mångenstädes vara så, att barnarbetskraften i jordbruket — särskilt på storgodsen — utnyttjas till övermått» etc. Det är här ett fram och tillbaka i tankegången, som man återfinner på flera andra ställen i motionen, liksom det även mera än en gång kommer till synes i utskottets motivering. Utskottet säger sålunda t. ex. på sid. 10: »Utskottet vill likaledes understryka, att jordbruket vissa tider av året med naturnödvändighet kräver en starkare forcering av arbetet än vad nödigt är inom den mera jämnt arbetande industrien. Dock torde det ofta hända, att bruket av barnens arbetskraft slår över i missbruk.» Så säger utskottet ena gången, men i en strax därpå följande punkt tar utskottet nästan tillbaka, vad det förut sagt. Utskottet säger nämligen å sid. 11: »Dock torde det vara lämpligt och nödvändigt att vidtaga en begränsning i omfattningen såväl av utredningen som av barnarbetsskyddets eventuella utsträckande till jordbruket.» Det synes alltså, som om utskottet självt icke velat riktigt vara med om motionärens förslag. Under sådana förhållanden torde det enligt min mening icke vara lämpligt eller behöfligt att nu begära en utredning i ämnet.

Jag ber alltså att för min del få yrka avslag å utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med avslag å fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställen.

Voteringen utvisade 86 ja mot 68 nej, vid vilken utgång kammaren således med avslag å utskottets hemställen bifallit den vid utlåtet fogade reservationen.

§ 10.

Herr *Zetterstrand* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående överlåtelse av mark till lantförsvaret att användas till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 209, blev på begäran bordlagd.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från jordbruksutskottet:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område från förra militiebostället Älgarås nr 2 Melångården i Skaraborgs län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronans andel i det till soldatroten nr 67 vid Uppvidinge kompani av Kalmar regemente hörande soldattorp i Kronobergs län;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Strängnäs landsförsamling av mark från förra hospitalshemmanet Stenby nr 1 i Södermanlands län; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

från statsutskottet:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 49 under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående ålderstillägg åt ett kvinnligt biträde i socialstyrelsen;

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 54.

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättning av tjänster vid länsstyrelsen i Stockholms län m. m.;

nr 29, i anledning av väckt motion om efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Christina Molin i Härnösand;

nr 30, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden; och

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete m. m.;

bevillningsutskottets

betänkande, nr 17, i anledning av väckta motioner om dels upphävande av tullen å spannmål, m. m., dels borttagande av tullen å korn; och

memorial, nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner angående tillägg till bestämmelserna om ersättningar till följd av statsmonopol å tobakstillverkningen;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldige och värnpliktige; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av en av herr Röing väckt motion, nr 186, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av förberedande åtgärder för begagnande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Löwegren</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 17 april,
» <i>Persson</i> i Björnsbyholm	» 5 » » » » 17 » ,
» <i>Isaksson</i>	» den 17 april,
» <i>Åkerlund</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 15 april,
» <i>Henrikson</i>	» 2 » » » » 16 » ,
» <i>Johansson</i> i Brånalt	» 8 » » » » 16 » och
» <i>Sundström</i>	» 5 » » » » 19 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 6,53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.